

**Comisia Europeană împotriva
Rasismului și a Intoleranței**

**Al Treilea Raport
asupra Moldovei**

Adoptat la 14 decembrie 2007

Strasbourg, 29 aprilie 2008

Pentru a obține alte informații despre activitatea Comisiei europene împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) și despre alte activități ale Consiliului Europei în acest domeniu, vă rugăm să contactați:

Secretariat of ECRI / Secretariatul ECRI
Directorate General of Human Rights and Legal Affairs
Council of Europe / Consiliul Europei
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Pagina noastră pe Internet : www.coe.int/ecri

CUPRINS

INTRODUCERE	5
SCURTĂ PREZENTARE	6
I. REZULTATELE CELUI DE-AL DOILEA RAPORT ASUPRA MOLDOVEI	7
INSTRUMENTE JURIDICE INTERNAȚIONALE	7
DISPOZIȚII CONSTITUȚIONALE ȘI DISPOZIȚII FUNDAMENTALE	8
- <i>Legislația privind cetățenia</i>	8
DISPOZIȚII ALE LEGISLAȚIEI PENALE	10
DISPOZIȚII ALE LEGISLAȚIEI CIVILE ȘI ADMINISTRATIVE	11
ORGANIZAREA JUSTIȚIEI.....	13
ORGANISME SPECIALIZATE ȘI ALTE INSTITUȚII	13
- <i>Avocații parlamentari (Ombudsman)</i>	13
- <i>Departamentul pentru relații interetnice</i>	15
EDUCAȚIA ȘI SENSIBILIZAREA PUBLICULUI	15
PRIMIREA NON-CETĂȚENILOR ȘI STATUTUL LOR.....	15
- <i>Refugiații și solicitanții de azil</i>	15
- <i>Imigranții</i>	16
GRUPURILE VULNERABILE	17
- <i>Comunitățile de romi</i>	17
- <i>Grupurile religioase minoritare</i>	19
- <i>Minoritățile naționale</i>	22
OPINIA PUBLICĂ	23
COMPORTAMENTUL FORȚELOR DE ORDINE	25
MONITORIZAREA SITUAȚIEI	26
TERITORIUL CARE ÎN PREZENT NU SE AFLA SUB CONTROLUL EFECTIV AL AUTORITĂȚILOR MOLDOVEI.....	26
II. PROBLEME SPECIFICE.....	26
DIFICULTĂȚI ÎN IMPLEMENTAREA LEGISLAȚIEI DE COMBATerea RASISMULUI ȘI A DISCRIMINĂRII RASIALE	26
COMBATerea RASISMULUI ȘI A INTOLERANȚEI ÎN ȘI PRIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘCOLAR DIN MOLDOVA.....	28
- <i>Accesul la educație al copiilor romi</i>	28
- <i>Accesul la educație al copiilor provenind din minoritățile naționale</i>	29
- <i>Combaterea intoleranței și promovarea diversității în educația școlară</i>	30
BIBLIOGRAFIE	33

Introducere

Comisia Europeană împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) a fost constituită de către Consiliul Europei. Este o structură independentă de monitorizarea drepturilor omului, specializată în probleme de rasism și intoleranță rasială. Aceasta se compune din membri independenți și imparțiali, numiți pe baza autorității lor morale și a experienței în problemele de rasism, xenofobie, antisemitism și intoleranță.

Una din direcțiile programului de activitate al ECRI este abordarea țară cu țară, care implică examinarea situației privind rasismul și intoleranța în fiecare dintre Statele membre ale Consiliului Europei și elaborarea sugestiilor și a propunerilor pentru depășirea problemelor identificate.

Abordarea țară cu țară se face prin tratarea pe picior de egalitate a tuturor Statelor membre ale Consiliului Europei. Acțiunea se desfășoară pe cicluri de 4/5 ani, acoperind 9/10 țări pe an. Rapoartele primei runde au fost elaborate la finele anului 1998 iar pentru cea de-a doua rundă, la finele anului 2002. Acțiunea corespunzătoare rapoartelor pentru cea de-a treia rundă au început în luna ianuarie, 2003.

Rapoartele pentru cea de-a treia rundă urmăresc "implementarea". Se va examina dacă principalele recomandări ale ECRI, formulate în rapoartele anterioare au fost adoptate și implementate, și, dacă da, cu ce grad de succes și eficiență. Rapoartele pentru cea de-a treia rundă urmăresc de asemenea "probleme specifice", selecționate potrivit diferitelor situații din diversele țări, care sunt examinate mai îndeaproape, în fiecare dintre rapoarte.

Metodele de lucru utilizate la pregătirea rapoartelor implică analize documentare, o vizită de contact a țării în cauză și un dialog confidențial cu autoritățile naționale.

Rapoartele ECRI nu reprezintă rezultate ale unor anchete sau ale unor declarații de martori. Analizele se bazează pe o mare cantitate de informații provenind din diverse surse. Studiile documentare se sprijină pe un mare număr de surse scrise naționale și internaționale. Vizita la fața locului permite întâlnirea directă a cercurilor interesate (guvernamentale și neguvernamentale), în scopul strângerii unor informații detaliate. Procedul dialogului confidențial cu autoritățile naționale permite acestora de a se propune, dacă este cazul, modificări ale proiectului de raport, pentru corectarea unor eventuale erori conținute în acest raport. La terminarea dialogului, autoritățile naționale pot solicita, dacă o doresc, ca punctul lor de vedere să fie anexat la raportul final al ECRI.

Raportul care urmează a fost elaborat sub responsabilitatea ECRI. El reflectă situația până la 14 decembrie 2007 și nici un eveniment care a urmat după această dată nu a fost reflectat în analizele care urmează și nici nu a fost luat în considerație în concluziile și propunerile elaborate de ECRI.

Scurtă prezentare

De la publicarea celui de-al doilea raport asupra Moldovei al ECRI la 15 aprilie 2003, s-au înregistrat progrese într-un anumit număr de domenii, așa cum se subliniază în raport. În anul 2003 a fost adoptată o nouă legislație care a scos în afara legii activitatea extremistă legată de rasism și intoleranță. Noul Cod al muncii din 2003 conține prevederi împotriva discriminărilor. La nivel politic, s-au adoptat un Plan național de acțiune 2004-2008 în favoarea drepturilor omului, și un Plan național de acțiune 2007-2010 de sprijinire a romilor, care oferă cadrul unei acțiuni mai concrete pentru viitor. În numeroase ocazii, funcționari de înalt nivel au condamnat public, manifestările de antisemitism.

Cu toate acestea, un anumit număr de recomandări conținute în cel de-al doilea raport al ECRI nu au fost încă implementate, ori au fost numai parțial implementate. Există o problemă de implementare inadecvată a legii actuale în multe domenii unde este importantă combaterea rasismului și a discriminării rasiale. În același timp, nu a fost adoptată o legislație cuprinzătoare, civilă și administrativă, împotriva discriminărilor. Există de asemenea o lipsă de conștientizare cu privire la pericolul pe care-l reprezintă rasismul și cu privire la necesitatea de a-l combate, prin mijloace asemănătoare celor din sistemul codului penal ca și prin opinia marelui public. Unele organe de presă, politicieni și membrii ai marelui public fac remarci intolerante cu privire la numeroase grupuri minoritare, romi, evrei, grupuri de minorități religioase și imigranți. S-au înregistrat afirmații de discriminare rasială împotriva romilor din partea unor ofițeri de poliție sau din partea unor civili. Copiii romi întâmpină dificultăți disproporționate la accesul la școală, la toate nivelele. Grupurile religioase minoritare și în special comunitățile musulmane, continuă să întâmpine dificultăți la exercitarea libertății de religie. S-au înregistrat cazuri de obstacole injuste la înregistrarea confesiunii și hărțuiei, inclusiv din partea persoanelor oficiale. Rămân probleme cu privire la eficiența măsurilor luate până în prezent, în special în domeniul educațional, pentru a asigura membrilor minorităților naționale de a beneficia de o protecție eficace a drepturilor lor culturale și stăpânirea suficientă a limbii oficiale, care să le dea posibilitatea unei participări depline la viața socială. Planul de învățământ nu acoperă suficient subiectele legate de drepturile omului, combaterea intoleranței și promovarea diversității.

Prin acest raport, ECRI recomandă autorităților Moldovei luarea de măsuri într-un anumit număr de domenii. În domeniul penal, ECRI recomandă să se asigure că prevederile Codului penal destinate combaterii rasismului sunt efectiv implementate, inclusiv prin pregătirea corespunzătoare a personalului implicat. Se recomandă adoptarea unui corp de legi civile și administrative împotriva discriminării. Se recomandă de asemenea alertarea persoanelor oficiale, a presei și a marelui public, inclusiv a copiilor de vârstă școlară, despre necesitatea combaterii rasismului și a intoleranței. Se recomandă adoptarea unor măsuri specifice pentru îmbunătățirea situației romilor, în special prin combaterea rasismului și a discriminării rasiale la adresa romilor și prin ameliorarea accesului la educație al copiilor romi. Se cere eliminarea obstacolelor la care fac față membrii grupurilor religioase minoritare în exercitarea religiei lor. Vor trebui luate măsuri care să asigure minorităților naționale oportunități de a învăța limba oficială, în special la școală.

I. REZULTATELE CELUI DE-AL DOILEA RAPORT ASUPRA MOLDOVEI

Instrumente juridice internaționale

1. Prin cel de-al doilea Raport asupra Moldovei, ECRI recomanda Moldovei de a ratifica următoarele instrumente juridice internaționale: Protocolul 12 al Convenției Europene asupra Drepturilor Omului (ECHR), Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, Convenția Europeană cu privire la participarea străinilor la viața publică la nivel local și Convenția Europeană cu privire la statutul juridic al lucrătorului migrant.
2. Autoritățile Moldovei au explicat că examinează în prezent posibilitatea ratificării Protocolului 12 al ECHR, care stipulează interzicerea generală a discriminărilor, semnat la data de 4 noiembrie 2000. Autoritățile examinează compatibilitatea cu Protocolul a legilor naționale și implicarea financiară a statului în cazul ratificării.
3. ECRI notează cu satisfacție că Moldova a ratificat Convenția Europeană cu privire la statutul juridic al lucrătorului migrant la 20 iunie 2006. Acest instrument a intrat în vigoare în Moldova la data de 1 octombrie 2006. Autoritățile Moldovei au explicat că examinează în prezent posibilitatea ratificării Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, semnată la data de 11 iulie 2002¹. Cât privește Convenția Europeană cu privire la participarea străinilor în viața publică la nivel local, autoritățile Moldovei au afirmat că examinează în prezent posibilitatea de semnare și de ratificare a acestui instrument.
4. Moldova nu a semnat încă Convenția internațională asupra protecției drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor lor de familie, care a intrat în vigoare de la data celui de-al doilea raport ECRI. Autoritățile Moldovei au indicat că nu există un plan imediat de semnare sau ratificare a acestui instrument.
5. ECRI notează că Moldova a semnat Convenția asupra cyber-crimelor la 23 noiembrie 2001 și Protocolul adițional relativ la criminalizarea actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin sistemele informatice, la data de 25 aprilie 2003. Autoritățile examinează în prezent posibilitatea ratificării acestor instrumente.

Recomandări:

6. ECRI reiterează recomandarea ca Moldova să ratifice cât se poate de curând, următoarele instrumente internaționale: Protocolul 12 al Convenției Europene asupra Drepturilor Omului, Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare și Convenția asupra participării străinilor la viața publică la nivel local.
7. ECRI recomandă ca Moldova să ratifice Convenția asupra cyber-crimelor și Protocolul său adițional relativ la criminalizarea actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin sistemele informatice, și Convenția internațională asupra protecției drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor lor de familie.
8. În cel de-al doilea raport al său asupra Moldovei, ECRI recomanda ca Moldova să facă o declarație în baza Articolului 14 al Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD), care permite Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale de a primi informații de la persoane civile. Autoritățile Moldovei au indicat că nu există un plan imediat de semnare sau ratificare a acestui instrument, în baza Articolului 14 al CERD.

¹ Vezi de asemenea mai jos: Grupuri vulnerabile - Minorități naționale.

Recomandări:

9. ECRI reiterează recomandările sale ca Moldova să facă o declarație în baza Articolului 14 al Convenției internaționale de eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD), care permite Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale de a primi informații de la persoane civile.

Dispoziții constituționale și dispoziții fundamentale

- Legislația privind cetățenia

10. În cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să asigure ca deciziile privind obținerea și pierderea cetățeniei să fie supuse unei proceduri judiciare de apel și nu unor practici arbitrare.
11. ECRI notează cazuri de implementare greșită sau incorectă a Legii cu privire la cetățenie, de către chiar reprezentanții oficiali responsabili cu această implementare. Astfel, la unele cereri de naturalizare s-au impus condiții care nu sunt prevăzute prin lege. De exemplu, legea prevede că obligația de fi pierdut sau de a renunța la cetățenia anterioară în scopul dobândirii cetățeniei Moldovei nu se aplică atunci când pierderea sau renunțarea la cetățenie sunt imposibile, sau nu pot fi cerute în mod rezonabil. S-ar părea că, în ciuda acestei dispoziții, unele persoane au trebuit să dovedească pierderea cetățeniei altui stat, chiar dacă erau în posesia documentelor dovedind statutul lor de apatrid. Legea stipulează de asemenea, în mod clar, că deciziile de refuz de acordare a cetățeniei Moldovei trebuie să fie întotdeauna "bine motivate", dar unele persoane au indicat că nu au primit motivarea respingerii cererii lor. În fine, chiar dacă legea stipulează că certificatul de renunțare la cetățenia anterioară poate fi prezentat numai după obținerea deciziei temporare de acordare a cetățeniei Moldovei, se pare că, în practică, solicitanții pot deveni apatrizi dacă renunță la cetățenie și nu obțin până la urmă cetățenia Moldovei, dat fiind că decizia finală rămâne la discreția autorităților Moldovei.
12. În principiu, solicitanții care întâmpină acest tip de dificultăți pot beneficia de un recurs: Legea privind cetățenia prevede ca decretele președințiale de obținere sau pierdere să poată fi atacate cu recurs înaintea Curții supreme, în termen de șase luni. Interpretarea greșită, implementarea incorectă sau alte acțiuni injuste din partea funcționarilor de stat în acest domeniu sunt supuse apelului înaintea instanței de judecată. Se pare că instanțele de judecată au procedat deja la îndreptarea unor cazuri de interpretarea greșită a legii dar rămâne adevărat și că, în multe cazuri, solicitanții au renunțat să facă apel din motive legate de situația generală a administrației judiciare, tratată într-o altă secțiune a raportului².

Recomandări:

13. ECRI recomandă cu insistență ca autoritățile Moldovei să examineze cazurile de interpretare greșită sau de implementare incorectă din partea funcționarilor de stat a Legii privind cetățenia și de a lua toate măsurile necesare pentru a se asigura o aplicare corespunzătoare a acestei legi, în toate cazurile, fără nici un arbitrar.
14. Prin cel de-al doilea raport, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să adopte cât mai curând legea privind cetățenia multiplă.

² Vezi secțiunea II: Probleme specifice, Dificultăți de implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale.

15. ECRI notează cu satisfacție amendamentele care s-au adus în 2002 Articolului 18 al Constituției care guvernează cetățenia și că Legea din 2000 privind cetățenia a fost revizuită în 2003 în sensul extinderii posibilității pentru cetățenii Moldovei de a deține mai multe cetățenii. Potrivit Articolului 24-3 din legea privind cetățenia, este acum posibil ca un cetățean al Moldovei să obțină o altă cetățenie, fără a-și pierde cetățenia Moldovei și fără nici o altă cerință particulară. Cu toate acestea, nu este și cazul cetățenilor altui stat care ar dori să obțină cetățenia Moldovei. Pentru aceștia, rămâne valabil principiul de a pierde sau de a renunța mai întâi la cetățenia anterioară. Există unele excepții de la acest principiu, de exemplu o persoană poate obține mai multe cetățenii prin căsătorie, naștere, adopție, prin acord internațional, ori atunci când este imposibil de a pierde sau renunța la cetățenia altui stat. Cu toate acestea, ECRI consideră că în scopul facilitării integrării imigranților în societatea Moldovei, ar fi preferabil ca principiul multiplei cetățenii să fie aplicat tuturor, la fel, indiferent dacă sunt sau nu sunt încă, cetățeni ai Moldovei³.
16. ECRI notează cu interes că Articolul 25 al Legii privind cetățenia, în deplin acord cu Articolul 17 al Convenției europene privind naționalitatea, ratificat de Moldova⁴, prevede că cetățenii Moldovei care sunt în același timp cetățeni ai altui stat și care-și au rezidența legală și obișnuită în Moldova se bucură de aceleași drepturi și obligații ca și ceilalți cetățeni ai Moldovei. În legătură cu aceasta, ECRI dorește să-și exprime îngrijorarea cu privire la un proiect de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative adoptate într-o primă lectură de Parlament, la data de 11 octombrie 2007. Potrivit acestui proiect de lege, numai persoanele care posedă exclusiv cetățenia Moldovei sunt îndreptățite a ocupa funcții superioare în guvern și în numeroase servicii publice. Din informațiile primite, ECRI trage concluzia că dacă acest proiect de lege se aprobă, cetățenii Moldovei cu cetățenie multiplă vor fi dezavantajați față de ceilalți cetățeni ai Moldovei, la accesul lor la funcțiile publice. Apare astfel că, dacă legea se va aproba ca atare, aceasta ar putea conduce la discriminări, adică la un tratament diferențial pe motiv de cetățenie. ECRI a avut cunoștință de larga dezbateră care a avut loc în Moldova la momentul redactării acestui raport cu privire la proiectul de lege amintit, și că multe surse, atât naționale cât și internaționale au subliniat necesitatea ca acest text să fie complet revizuit, înainte de adoptarea sa finală, pentru a-l face compatibil cu standardele naționale și internaționale.

Recomandări:

17. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să-și reconsidere poziția lor care în principiu, oferă posibilitatea de a deține mai multe cetățenii numai pentru cetățenii Moldovei care obțin o altă cetățenie și nu și cetățenilor altor țări care ar dori să obțină cetățenia Moldovei. Autoritățile Moldovei ar trebui să asigure că, în principiu, orice persoană, fie sau nu cetățean al Moldovei, să poată beneficia de principiul cetățeniei multiple.
18. ECRI recomandă cu insistență ca autoritățile Moldovei să revizuiască proiectul de lege din 11 octombrie 2007 asupra modificării și completării unor acte legislative

³ Vezi, de asemenea, mai jos, Primirea și statutul non-cetățenilor, - Imigranții.

⁴ Articolul 17 al Convenției europene asupra drepturilor și obligațiilor naționalităților din 1997: 1. Cetățenii unui stat-parte care posedă o altă naționalitate trebuie să beneficieze, pe teritoriul statului în care rezidează, de aceleași drepturi și obligații ca și cetățenii acelui stat-parte. 2. Dispozițiile prezentului capitol nu privesc: a) regulile de drept internațional privind protecția diplomatică sau consulară din partea unui stat-parte în favoarea unuia din cetățenii săi care posedă în același timp și o altă naționalitate; b) aplicarea regulilor de drept internațional ale fiecăruia din statele-părți în cazul naționalității multiple." Moldova nu a făcut nici o declarație, rezervare sau altă comunicare legată de această dispoziție.

în scopul asigurării că acesta nici nu va înfrânge principiul nediscriminării pe terenul cetățeniei și nici nu va submina beneficiile recentelor modificări aduse legii privind cetățenia și care permit cetățenia multiplă.

Dispoziții ale legislației penale

19. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI încuraja autoritățile Moldovei de a urmări mai îndeaproape implementarea dispozițiilor legislației penale de combaterea rasismului și a discriminării rasiale, pentru a asigura investigarea cazurilor de rasism și, atunci când este cazul, pedepsirea celor vinovați.
20. Noul Cod penal, aprobat prin decret la 18 aprilie 2002, a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003. Potrivit Articolului 77-1 d), comiterea unei infracțiuni din motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă se va considera comisă în circumstanțe agravante, la momentul aprecierii pedepsei. Articolul 135 din Cod interzice genocidul, pentru care se prevede o pedeapsă cu închisoarea cuprinsă între 16 la 25 de ani, ori pe viață.
21. Potrivit Articolului 176, încălcarea drepturilor și a libertăților prevăzute prin Constituție și alte legi, pe motive de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice, etnice sau origine socială, de afiliere la o minoritate națională, de avere, de origine sau din orice alte motive se pedepsește cu amendă între 300 la 600 unități convenționale⁵ sau cu închisoare până la 3 ani, în ambele cazuri, cu (sau fără) decăderea din dreptul de a deține anumite posturi sau de a exercita unele activități, pe o durată între 2 la 5 ani.
22. Potrivit Articolului 346, acțiunile deliberate sau incitarea la comiterea de acțiuni menite a limita direct sau indirect drepturile cetățenilor sau acordarea de privilegii unor cetățeni, pe criteriul identității lor naționale, rasiale sau religioase sunt pedepsite prin lege. Aceeași dispoziție interzice acțiunile deliberate sau incitarea publică, inclusiv pe cale de presă scrisă sau tipărită, care ar putea conduce la ură sau discordie pe motive religioase, naționale sau rasiale sau care ar denigra onoarea sau demnitatea națională. Încălcările aduse Articolului 346 sunt pasibile de amendă de până la 250 unități convenționale, aplicată de serviciile publice, sau de pedeapsa cu închisoarea de până la 3 ani. Autoritățile au informat ECRI că Parlamentul examinează în prezent un proiect de lege în completarea Articolelor 176 și 346 din Codul penal, pentru a mări numărul situațiilor în care principiul nediscriminării ar putea fi încălcat.
23. Un decret de pedepsirea activităților grupurilor extremiste a fost adoptat la 21 februarie 2003. Acest act normativ interzice în special acțiunile directe de incitare la ură rasială, națională sau religioasă sau atingerile la demnitatea națională; propagarea elitismului, a superiorității sau inferiorității persoanelor pe baza, *inter alia*, religiei, rasei sau a naționalității, sau chemarea la astfel de acțiuni și propaganda sau purtarea în public a unor atribute și simboluri naziste sau similare⁶. Nu s-a raportat nici o lege-cadru asupra activităților extremiste.
24. Autoritățile Moldovei au indicat în 2004 trei cazuri de infracțiuni în baza Articolului 176 din Codul penal, toate trei privind afirmații ale auto-proclamatelor autorități de la Transnistria de violare a dreptului copiilor de acces la educația în limba

---

⁵ În 2006, o "unitate convențională" reprezenta în jur de 20 lei (1,25 EUR).

⁶ Următoarele grupări pot fi urmărite în condițiile Articolului 6 din Legea Nr. 54-XV privind activitatea extremistă: asociațiile sociale sau religioase, agențiile de presă sau alte organizații sau persoane fizice. Activitățile extremiste pot fi pedepsite printr-un ordin scris de a pune capăt acelei activități și de a înceta violarea în termen de o lună. Dacă violările nu încetează în acest interval, tribunalul poate decide desființarea acelei organizații sau suspendarea activității acesteia pe timp de un an.

maternă, ca urmare a închiderii școlilor cu învățarea limbii oficiale în caractere latine. Cu toate acestea, parțial datorită faptului că organele de executarea legii din Moldova nu pot, *de facto*, să traducă în justiție persoane care nu se află pe teritoriul aflat sub controlul său efectiv, nici un astfel de caz nu a făcut obiectul vreunei decizii de justiție⁷.

25. Trei anchete au fost de asemenea efectuate în baza Articolului 346, în 2003, 2004 și respectiv 2006; cu toate acestea, autoritățile Moldovei au indicat că, în parte, nici una din anchete nu a putut fi încă finalizată.
26. ECRI a primit rapoarte privind circulația unor materiale și a unei literaturi care incita la ură, și în special la antisemitism, și rapoarte privind profanarea cimitirelor evreiești. Acestea vor fi tratate într-o altă parte a raportului⁸. Cu toate investigațiile făcute cu ocazia acestor incidente, nici una nu a condus la inculparea vinovaților pe baza dispozițiilor mai sus amintite.
27. ECRI notează că dispozițiile penale în vigoare în Moldova care interzic o sferă largă de activități rasiste nu sunt corect aplicate. O lipsă generală de conștientizare asupra importanței judecării ofenselor rasiste poate conduce la eșecul tratării ca atare a ofenselor rasiste. Consideră că este necesară pregătirea specifică a tuturor celor implicați în sistemul judiciar penal – poliție, procurori și judecători – pentru ca aceștia să fie mai conștienți de importanța problemelor de rasism, discriminare și intoleranță și pentru tratarea corespunzătoare a cazurilor constatate. Lipsa de încredere în sistemul judiciar a fost pe larg evocată printre motivele pentru care poporul din Moldova evită de a face apel la acesta: se consideră că este inutil de a o face, ori că sesizarea justiției ar putea avea chiar efecte inverse. În acest domeniu, ECRI notează rapoarte ale unor organizații neguvernamentale și inter-guvernamentale privind probleme serioase în funcționarea și independența sistemului judiciar în general⁹.

Recomandări:

28. ECRI recomandă autorităților Moldovei implementarea unui program de pregătire pentru toți cei implicați în sistemul judiciar penal – poliție, procurori și judecători – pentru ca aceștia să fie mai conștienți de importanța problemelor de rasism, discriminare și intoleranță.
29. De asemenea, ECRI recomandă cu insistență autorităților Moldovei de a investiga efectiv cazurile de infracțiuni rasiale și pedepsirea, dacă este cazul, a celor care se fac vinovați.

Dispoziții ale legislației civile și administrative

30. Prin cel ce-al doilea său raport, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să studieze posibilitatea adoptării unei largi legislații civile și administrative destinată luptei împotriva discriminării în toate sferele vieții, inclusiv prin prevederea de compensații și sancțiuni corespunzătoare.

⁷ Vezi, de asemenea, mai jos, Teritoriul care în prezent nu se află sub controlul efectiv al autorităților Moldovei

⁸ Vezi, mai jos, Grupurile vulnerabile - Grupările religioase minoritare.

⁹ Vezi, de asemenea, mai jos, Secțiunea II: Probleme specifice, Dificultăți în implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale.

31. ECRI notează cu interes că noul Cod al muncii adoptat la 28 martie 2003, conține dispoziții contra discriminării. Articolul 5 din Codul muncii stipulează principiul egalității în drepturi și al egalității de șanse ca și principiul nediscriminării, drept două principii de bază care se aplică în relațiile de muncă. Articolul 8 interzice orice formă directă sau indirectă de discriminare pe motiv de rasă, origine națională și religie. Alte legi, inclusiv cele adoptate recent, conțin dispoziții de interzicerea discriminării rasiale. De exemplu, Articolul 4 din Legea asupra Statutului refugiaților stipulează că orice persoană care solicită azil va fi tratată fără discriminare pe motive de rasă, origine etnică sau națională, limbă sau religie¹⁰. Mai există un număr de alte dispoziții privind egalitatea sau antidiscriminatorii cuprinse în alte legi, cum ar fi Constituția (Articolele 16 și 19), Legea privind educația, Legea privind drepturile minorităților naționale, Legea asupra statutului legal al străinilor și apatrizilor, etc.
32. După câte a aflat ECRI, singurul caz de plângere înaintea tribunalului împotriva discriminării rasiale a fost semnalat în 2007, curtea respingând-o¹¹. Cu această excepție nereușită, ECRI constată că până în prezent, Articolul 8 din Codul muncii nu a fost aplicat de către tribunale în domeniul discriminării rasiale. S-ar părea că este și cazul clauzelor anti-discriminatorii cuprinse în celelalte legi. Cu toate acestea, mai multe surse relatează cazuri de discriminare rasială din partea unor persoane private, îndeosebi discriminare împotriva romilor și imigranților din Africa și țările asiatice¹². Se pare că aceste cazuri nu ajung întotdeauna înaintea tribunalelor, mai cu seamă dat fiind că persoanele interesate o consideră că este inutil de a o face, ori că sesizarea justiției ar putea avea chiar efecte inverse¹³.
33. Până în prezent, Moldova nu a adoptat o legislație civilă și administrativă mai largă care să combată discriminarea rasial. Totuși, ECRI notează cu interes că o coaliție de ONG, sprijinită de Misiunea OSCE pentru Moldova, a stabilit o strategie pentru promovarea măsurilor antidiscriminatorii în Moldova. Unul dintre obiectivele principale ale acestei strategii este promovarea adoptării unei legislații cuprinzătoare antidiscriminatorii în Moldova, care să acopere un mare număr de domenii, printre care rasa, culoarea, limba, religia și originea etnică. Legislația propusă va trebui să interzică discriminarea directă și indirectă în domenii cum ar fi angajarea în muncă, educația, serviciile sociale, accesul la bunuri și la servicii. ECRI a înțeles că această coaliție ONG s-a putut întâlni cu autoritățile Moldovei pentru a discuta despre posibilitatea adoptării unei astfel de legi. Autoritățile examinează în prezent proiectul de lege al ONG relative la prevenirea și combaterea discriminării în Moldova. ECRI a fost de asemenea informată de mai multe agenții publice, precum Biroul pentru relații interetnice, că acestea ar fi în favoarea adoptării unei legislații cuprinzătoare antidiscriminatorii.

---

¹⁰ Vezi, de asemenea, mai jos, Primirea și statutul non-cetățenilor - Refugiați și solicitanți de azil.

¹¹ Vezi, de asemenea, mai jos, Primirea și statutul non-cetățenilor - Imigranții.

¹² Pentru mai multe informații despre discriminarea contra membrilor comunităților rome, vezi mai jos: Comunitățile de romi, iar pentru discriminările la adresa imigranților, vezi mai jos: Primirea și statutul non-cetățenilor - Imigranții.

¹³ Vezi, de asemenea, mai jos, Secțiunea II: Probleme specifice, Dificultăți în implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale.

Recomandări:

34. ECRI recomandă autorităților Moldovei de a asigura o implementare apropiată a dispozițiilor din legile civile și administrative existente relative la interzicerea discriminării rasiale. Se recomandă informarea generală a publicului despre existența acestor dispoziții și luarea de măsuri pentru a încuraja victimele de a depune plângeri în cazul actelor de discriminare rasială.
35. ECRI recomandă de asemenea ca autoritățile Moldovei să completeze dispozițiile existente prin adoptarea legislației de interzicerea discriminării rasiale, de manieră precisă și exhaustivă, în toate domeniile, cum ar fi educația, accesul la locuință, la serviciile publice și la locurile publice, ca și la relațiile contractuale individuale. Pe acest punct, ECRI invită autoritățile Moldovei de a conlucra cu societatea civilă în special în contextul strategiei ONG de promovarea politicii de nediscriminare în Moldova. ECRI atrage atenția autorităților asupra Recomandării nr. 7 de Politică Generală relativă la combaterea rasismului și a discriminării rasiale prin legile civile și administrative¹⁴.

Organizarea justiției

36. Vezi mai departe, Secțiunea II- Probleme specifice, Dificultăți în implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale.

Organisme specializate și alte instituții**- Avocații parlamentari (Ombudsman)**

37. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să insereze în Constituție statutul Instituției Ombudsman (mai cunoscut în Moldova sub denumirea de Avocați parlamentari), în scopul sprijinirii independenței acesteia. ECRI cheamă de asemenea autoritățile Moldovei la respectarea deciziilor Avocaților parlamentari și invită autoritățile Moldovei de a acorda acestora tot sprijinul și resursele necesare pentru îndeplinirea rolului lor. ECRI apreciază pozitiv determinarea Avocaților parlamentari de a face totul pentru a preveni sau remedia discriminarea rasială sau comportamentul rasist sau intolerant din partea autorităților publice, ori de câte ori vor avea cunoștință de acestea.
38. Cei trei Avocați parlamentari stabiliți prin Legea din 17 octombrie 1997, sunt responsabili și de garantarea respectării drepturilor constituționale ale omului și a libertăților de către instituțiile locale și naționale administrative, organizații și întreprinderi publice ca și de asociațiile publice și de persoane oficiale, la orice nivel s-ar situa acestea. Ei dispun de un Centru pentru Drepturile Omului însărcinat de publicarea unui raport anual asupra activităților Avocaților. Există trei birouri locale ale Ombudsman, la Bălți, Cahul și Comrat, unde se pot acorda consultații persoanelor private. Ombudsman dispune de asemenea de o linie telefonică care acordă asistență legală din 2004.
39. Într-o anumită măsură, competențele Avocaților parlamentari includ urmărirea problemelor privind rasismul și discriminarea rasială, de exemplu prin controlul aplicării Articolului 16 din Constituție care garantează principiul nediscriminării.

¹⁴ Vezi Paragrafele 4-17 din Recomandările de Politică generală și Paragrafele 34-36 și 40-65 ale Memorandum-ului explicativ.

Cu toate acestea, Avocații parlamentari primesc rareori plângeri de discriminare rasială. Există unele excepții, de exemplu cazul unei ONG de romi care a cerut ajutorul Avocaților parlamentari pentru o situație de discriminare rasială la intrarea în baruri și restaurante¹⁵. În situații ca aceasta, în care reclamantul nu doare să meargă înaintea tribunalului, Ombudsman poate servi de mediator și reaminti interzicerea discriminării pe motive de origine etnică.

40. ECRI notează că până în prezent nu s-a adus nici o modificare la statutul Ombudsman al Moldovei care să sporească independența instituției. Cu toate acestea, Avocații parlamentari au informat ECRI că ei propun în continuare amendamente la statutul lor, menite a le spori această independență. Printre mai multe propuneri, ei sugerează garantarea prin Constituție a existenței acestei instituții. Ei au cerut de asemenea ca Parlamentul să nu mai poată înlătura un Avocat parlamentar înainte de termen sau printr-un vot de neîncredere la două treimi, cum este cazul în prezent. ECRI speră ca aceste propuneri, care corespund recomandărilor sale de sporire a independenței Avocaților parlamentari să fie adoptate de către Parlament.
41. Prin raportul său anual 2006, Avocații parlamentari menționează mai multe probleme recurente financiare și organizaționale care-i împiedică în exercitarea pe deplin a rolului lor de apărători ai drepturilor constituționale în Moldova. O dificultate majoră cu care se confruntă Avocații parlamentari este lipsa de reacție sau de răspuns la notificările, recomandările și răspunsurile lor, din partea autorităților competente.
42. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă instalarea în Moldova a unei instituții independente specializate în combaterea rasismului și a discriminării rasiale la nivel național. Până în prezent, nu s-a instalat nici o astfel de instituție. ECRI consideră drept necesară crearea în Moldova instituții specializate în combaterea rasismului și a discriminării rasiale la nivel național, fie în cadrul instituției Ombudsman existente, fie prin crearea unei instituții separate.

Recomandări:

43. ECRI reiterează recomandările sale ca autoritățile din Moldova să insereze în Constituție statutul instituției Ombudsman, pentru a-i spori independența. Ele vor trebui de asemenea să ia măsuri de garantarea implementării deciziilor Ombudsman și de asigurarea tuturor mijloacelor și resurselor pentru ca acesta să-și îndeplinească diversele sale funcții, inclusiv combaterea rasismului și a discriminării rasiale.
44. ECRI încurajează cu forță autoritățile Moldovei, fie de a clarifica și sprijini răspunderea și competențele Ombudsman în domeniul combaterii rasismului, fie de a instaura o instituție independentă specializată în combaterea rasismului și a discriminării sociale. În acest scop, autoritățile Moldovei vor trebui să se inspire din Recomandarea Nr. 2 din Politica generală a ECRI, relativă la organismele specializate în combaterea rasismului, a xenofobiei, antisemitismului și a intoleranței la nivel național și din recomandarea Nr. 7 relativă la legislația națională de combaterea rasismului și a discriminării rasiale. ECRI accentuează mai cu seamă necesitatea de a se asigura ca organismul specializat în combaterea rasismului și a discriminării rasiale să rămână complet independent.

---

¹⁵ Vezi mai jos, Comunitățile de romi.

- **Departamentul pentru relații interetnice**

45. Departamentul pentru relații interetnice este subordonat direct guvernului și este responsabil cu implementarea politicii guvernamentale în domeniul relațiilor interetnice și cu cooperarea cu societatea civilă în acest domeniu. Departamentul lucrează în cooperare strânsă cu șaiszeci și cinci organizații socio-culturale, reprezentând diferite grupuri etnice, în special în cadrul contextului unui Comitet de coordonare cuprinzând reprezentanți ai acestor instituții și dispune de statut consultativ. După cum o făcuse și în raportul precedent, ECRI apreciază existența Departamentului pentru Relațiile Interetnice și subliniază necesitatea ca acesta să-și consolideze și dezvolte activitățile relative la minoritățile naționale, interetnice și de limbă. Unele din activitățile Departamentului sunt tratate în alte părți ale raportului¹⁶ dar ECRI notează că în general acesta duce lipsă de resurse suficiente pentru a-și realiza cu bine importanta sa misiune.

Recomandări:

46. ECRI reiterează recomandarea ca autoritățile Moldovei să acorde Departamentului pentru relații interetnice, statutul și resursele necesare îndeplinirii diverselor sale sarcini.

Educația și sensibilizarea publicului

47. A se vedea mai jos, Părerea opiniei publice și Secțiunea II (Probleme specifice), Combaterea rasismului și a intoleranței prin educația școlară în Moldova - Combaterea intoleranței și promovarea diversității prin educația școlară.

Primirea non-cetățenilor și statutul lor

- **Refugiații și solicitanții de azil**

48. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă adoptarea Legii privind Statutul refugiaților, care a trecut în faza de proiect și sperăm ca această lege să ajute la rezolvarea tuturor dificultăților sociale și economice cu care se înfruntă solicitanții de azil și refugiații. Se îndeamnă de asemenea măsuri de sensibilizare a marelui public și a autorităților principale care vin în contact cu refugiații și solicitanții de azil.
49. În Moldova există doar un număr foarte redus de solicitanți de azil și refugiați. Autoritățile au indicat că până în octombrie 2007, se înregistraseră numai 68 solicitări de azil și 88 refugiați. 59 de persoane beneficiază de un statut temporar de protecție iar 27 de persoane au fost admise la protecție umanitară. Cei mai mulți solicitanți de azil provin din Armenia, Rusia, Iordania, Turcia și Sudan. ECRI notează cu satisfacție că Legea privind statutul refugiaților a fost adoptată la 25 iulie 2002 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003. Între timp, legea a fost amendată. De exemplu, în 2005, a fost adăugată o nouă formă de protecție, protecția umanitară, printre cele care pot fi acordate persoanelor care nu sunt cetățeni ai statului și un drept temporar la muncă pentru persoanele care solicită azilul și care nu dispun de nici o sursă de venit. În general, legea îndeplinește standardele internaționale, deși Înaltul Comisar ONU pentru Refugiați (UNHCR) a indicat că mai rămân de adus unele îmbunătățiri, de exemplu pentru a clarifica dispozițiile privind statutul protecției temporare și drepturile ce decurg din aceasta. ECRI a înțeles că legea a fost revizuită pentru a îndeplini standardele Uniunii Europene.

¹⁶ Vezi, mai ales, Minoritățile naționale.

50. ECRI notează cu interes că măsurile de sensibilizare stau în centrul activităților UNHCR în Moldova, în parteneriat cu autoritățile naționale competente. În special, ECRI notează existența seminariilor de pregătire pentru profesorii din Moldova, pe baza pedagogiei denumite “cunoașterea drepturilor refugiaților pentru educarea la toleranță”, în scopul creșterii toleranței în favoarea refugiaților¹⁷.
51. Principalele dificultăți pentru solicitanții de azil și refugiați sunt legate mai mult de implementarea necorespunzătoare a legii, decât de statutul acestora. Mai există cazuri de greșită interpretare a legii și ocazii de subiectivitate, iar în unele cazuri, arbitrarul se manifestă din partea funcționarilor de stat. Absența unor ordine de implementare a fost de asemenea semnalată drept o problemă recurentă, care, de exemplu, face dificil pentru refugiați de a obține un număr de înregistrare, document cerut în mod obligatoriu pentru a putea lucra. De exemplu, solicitanții de azil și cei aflați sub protecție temporară sunt obligați de a se reînregistra în fiecare lună, ceea ce pare o procedură greoaie, fără vreo justificare reală.

Recomandări:

52. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să examineze concluzia și recomandările Oficiului UNHCR Office din Moldova și ale ONG pentru drepturile omului care lucrează în domeniul azilului și care privesc necesitatea de modificare a legislației și practicii de acordarea azilului, de primirea refugiaților și a statutului de protecție temporară sau umanitară, în scopul ameliorării situației generale.
53. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să continue eforturile lor de formare la drepturile omului și lupta împotriva rasismului și a discriminării rasiale a personalului oficial și a tuturor celor care vin în contact cu solicitanții de azil și refugiații. ECRI recomandă de asemenea ca autoritățile Moldovei să sporească sensibilizarea marelui public asupra situației refugiaților și a solicitanților de azil.

- Imigranții

54. Numărul imigranților în Moldova rămâne scăzut. În 2006, s-au înregistrat 13 000 imigranți, și au fost arestați 1 481 persoane fără cetățenie, care nu posedau un statut legal. În prezent, Moldova rămâne mai mult o țară de emigrație decât de imigrație, dat fiind că se estimează că în jur de 20% din întreaga populație a Moldovei trăiește în afara țării, legal sau ilegal, în Rusia și Țările din Vest. Imigranții din Moldova provin în principal din celelalte țări ale CSI dar un număr mic provin de asemenea din Africa și Asia, inclusiv rezidenți permanenți care trăiesc de multă vreme în Moldova, s-au căsătorit cu cetățeni ai Moldovei și au copii de naționalitatea Moldovei.
55. Reprezentanții imigranților au explicat că mai rămân multe obstacole în calea integrării depline în societatea Moldovei, chiar și pentru aceia care trăiesc aici de mai bine de zece ani. Un prim obstacol îl reprezintă procedura inutilă și costisitoare legată de permisul de ședere permanentă. Obținerea cetățeniei prin naturalizare este de asemenea problematică pentru persoanele apatride¹⁸. O altă problemă este atitudinea generală a unor membri ai populației majoritare față de imigranții veniți din Africa și Asia. Deși se pare că violența fizică de natură rasistă

---

¹⁷ Cu privire la educația școlară, vezi mai jos, de asemenea, Secțiunea II: Probleme specifice - Combaterea rasismului și a intoleranței în și prin educația școlară în Moldova: - Combaterea intoleranței și promovarea diversității prin educația școlară.

¹⁸ Vezi mai sus, Dispoziții constituționale și alte dispoziții de bază - Legea privind cetățenia.

se semnalează rareori în Moldova, sunt raportate cazuri zilnice de violență rasistă verbală prin insulta pe stradă și în locurile publice, care afectează nu numai adulții dar și copiii, cum ar fi, de exemplu, în școli. Reprezentații imigranților insistă pe dificultățile întâmpinate la găsirea unei slujbe, chiar atunci când persoana este foarte calificată, datorită nu numai extinderii pieței de muncă dar și faptului că angajatorii se opun să angajeze non-cetățeni, în special dacă provin din afara țărilor CSI. Cu toate acestea, cu o singură excepție nefericită¹⁹, persoanele care au suferit de discriminare la accesul la muncă s-au împotrivit de a aduce aceste cazuri înaintea justiției. ECRI este îngrijorată să afle din diverse surse că unii non-cetățeni și în special cei veniți din Africa sau Asia sunt victime de profiling din partea ofițerilor de poliție, mai ales sub forma de verificări repetate și abuzive de identitate, acompaniate uneori de tentative de luare de mită. S-a raportat că unii ofițeri de poliție care vin în contact cu africani și asiatici îi insultă și chiar îi maltratează. Cu toate acestea, se pare că totuși comportamentul ofițerilor de poliție față de imigranți s-a îmbunătățit în oarecare măsură, în ultimii ani²⁰. În general, ONG au subliniat necesitatea unei politici naționale de integrare a imigranților în Moldova.

Recomandări:

56. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să adopte o politică generală de integrare pentru toți imigranții. Măsurile de integrare pot include măsuri care să simplifice procedura de obținerea cetățeniei și de depunere a cererilor de permis de rezidență, acordarea de cursuri de limbă, pregătirea profesională și alte măsuri de facilitarea integrării pe piața muncii și pregătirea personalului oficial care vine în contact cu imigranții prin natura muncii lor.
57. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să-și sporească eforturile pentru luarea măsurilor de sensibilizarea societății în general la contribuția adusă de imigranți la cultura și societatea Moldovei și asupra necesității de a combate atitudinile de intoleranță împotriva acestora.
58. ECRI îndeamnă autoritățile Moldovei de a monitoriza situația privind eventualele cazuri de discriminare rasială din partea angajatorilor și a membrilor populației majoritare, ca și din partea ofițerilor de poliție împotriva imigranților din țările africane și asiatice, și, în caz de necesitate, de a lua toate măsurile care se impun pentru compensarea victimelor și pedepsirea persoanelor vinovate de astfel de discriminări.

Grupurile vulnerabile

- Comunitățile de romi

59. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI invită autoritățile Moldovei de a identifica și de a elimina toate discriminările împotriva romilor, prin impunerea dispozițiilor constituționale, penale, civile și administrative menite a combate discriminarea. Se recomandă de asemenea ca autoritățile Moldovei să asigure implementarea Decretului 131, adoptat în februarie 2001, menit a “crea condițiile necesare dezvoltării socio-culturale a romilor”. ECRI subliniază importanța implicării romilor, în special la proiectarea și implementarea diverselor măsuri care-i interesează.

¹⁹ Vezi mai sus, Dispoziții ale legii civile și administrative.

²⁰ Vezi, de asemenea, mai jos, Comportarea forțelor de ordine.

60. ECRI este preocupat că situația romilor din Moldova nu s-a îmbunătățit pretutindeni de la publicarea raportului anterior. Potrivit recensământului din 2004, în Moldova există în jur de 12 200 de romi, deși, potrivit unor estimări, aceștia ar putea fi mai mult de 20 000 în întreaga țară. Majoritatea romilor se confruntă cu numeroase dificultăți care rezultă din marginalizarea comunităților de romi din Moldova. ECRI deploră faptul că un mare număr de romi trăiesc încă în condiții de dificultate extremă.
61. S-a raportat că unii romi sunt împiedicați, din cauza originii lor etnice, de a accesa la muncă și la poziții publice. Chestiunea accesului la educație a copiilor romi este tratată mai jos²¹. Presa este chemată a juca un rol în acest climat negativ la adresa romilor pe care-l manifestă populația. Unele articole de presă tind să perpetueze prejudecățile rasiste și stereotipurile, deși există și o anumită reporteri de presă care atrag atenția publicului asupra problemelor romilor într-o manieră pozitivă. Mai sunt relatări despre discriminarea romilor din partea poliției mai ales la punctele de verificarea identității²². ECRI notează cu interes că ONG-urile de romi atrag din ce în ce mai mult atenția asupra problemelor generale de discriminare și de rasism împotriva romilor. De exemplu, pe baza unor raportări din partea romilor, o ONG a organizat de curând teste care au dovedit că în unele cafenele și restaurante, romilor li s-a refuzat intrarea numai pentru motivul originii lor etnice. Pe baza unor mărturii și a unor înregistrări video, ONG-urile de romi au recurs până în prezent numai la măsuri nejudiciare, de exemplu prin intermediul medierii Ombudsman²³. ONG-ale au explicat că preferă pentru moment evitarea recurgerii la măsuri judiciare, în parte din lipsa unor dispoziții civile și administrative clare în acest domeniu²⁴ și de asemenea din cauza and slăbiciunii sistemului judiciar actual²⁵.
62. Cu toate acestea, ECRI notează cu satisfacție că au fost luate unele măsuri pentru monitorizarea situației romilor în mai multe domenii și pentru instalarea unei rețele de mediatori socio-sanitari care să ajute accesul romilor la îngrijirile de sănătate. Astfel de inițiative au fost luate de ONG ale romilor care subliniază că au nevoie de un sprijin și mai mare, politic și financiar din partea statului, pentru a fi în măsură să-și rezolve cu adevărat problemele cu care se confruntă populația romă.
63. ECRI apreciază Decizia Guvernului prin care a adoptat Planul de acțiune pentru ajutorarea Țiganilor/romilor în republica Moldova pentru perioada 2007-2010 (Decizia 1453 din 21 decembrie 2006). Această decizie înlocuiește Decretul 131, adoptat în februarie 2001, menit să conducă la "crearea condițiilor necesare dezvoltării socio-culturale a romilor". Prezentul Plan de acțiune conține măsuri menite a îmbunătăți situația romilor în domeniul muncii, protecția sănătății, cultură și educație. Cu toate acestea, ECRI notează că Planul de acțiune nu prevede măsuri specifice de combaterea rasismului și a discriminării rasiale împotriva romilor, deși se pare că acestea joacă totuși un anumit rol în dificultățile cu care se confruntă romii, în special în domeniul accesului la muncă sau la educație.

---

²¹ Vezi mai jos, Secțiunea II: Probleme specifice, Combaterea rasismului și a intoleranței în și prin educația școlară din Moldova: - Accesul la educație al copiilor romi.

²² Vezi, de asemenea, mai jos, recomandările făcute la capitolul Comportarea forțelor de ordine.

²³ Vezi mai sus, Instituții specializate și alte instituții - Avocați parlamentari (Ombudsman).

²⁴ Vezi mai sus, Dispoziții ale legii civile și administrative.

²⁵ Secțiunea II: Probleme specifice, Dificultăți în implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale.

64. Planul de acțiune prevede alocarea de fonduri pentru implementare, în funcție de mijloacele financiare ale statului. ECRI a fost informat că în 2007, nu s-a alocat nici un fond din partea statului și că nici nu este sigur să se prevadă în Planul pe 2008. Este dificil de a estima cum ar putea un astfel de Plan de acțiune să producă rezultate concrete dacă statul nu asigură fondurile necesare, organismelor însărcinate cu implementarea. Este de sperat ca situația să se amelioreze în anii următori.

Recomandări:

65. ECRI încurajează cu putere autoritățile Moldovei de a continua luarea tuturor măsurilor necesare pentru ajutarea membrilor comunităților roma la obținerea de slujbe. Este imperativ ca o astfel de politică care facilitează munca pentru romi să fie acompaniată de măsuri de interzicerea oricărui comportament discriminatoriu din partea angajatorilor care ar refuza romii numai pentru motivul originii lor etnice.
66. ECRI recomandă cu putere ca autoritățile Moldovei să ia măsurile necesare pentru combaterea discriminării rasiale împotriva romilor la accesul pe poziții publice, accesul la bunuri și servicii, veghind mai ales la remedierea completă a oricărui act discriminatoriu în aceste domenii.
67. ECRI recomandă cu putere ca autoritățile Moldovei să implementeze Planul de acțiune pentru ajutarea Țiganilor/romilor din Republica Moldova (2007-2010). Autoritățile vor trebui să asigure în acest scop, toate resursele necesare, umane și financiare.

- Grupurile religioase minoritare

68. S-a notat deja prin cel de-al doilea raport al ECRI, creștinii ortodocși constituie mai mult de 90% din populația Moldovei. Restul populației cuprinde alți creștini, evrei, musulmani și membri ai unor alte religii. O nouă Lege asupra denumirilor religioase a intrat în vigoare la 18 august 2007, înlocuind legea anterioară, care data din 1992, Legea asupra denumirilor. Articolul 15 al noii legi prevede separarea de stat a credințelor religioase, egalitatea lor înaintea legii și interzicerea discriminării pe motiv de religie. Potrivit aceluiași articol, statul recunoaște importanța deosebită și rolul primordial jucat de credința ortodoxă și de Biserica Ortodoxă în viața, istoria și cultura Moldovei. Noua lege reglementează procedura de înregistrare a denumirilor religioase și a parohiilor individuale aparținând acestor religii.
69. Înregistrarea unor grupuri religioase minoritare rămâne o problemă acută în Moldova. În raportul său anterior, ECRI notează că în urma unei decizii a Curții Europene a Drepturilor Omului, Biserica mitropolitană a Basarabiei a fost în fine înregistrată ca o biserică, la nivel național, în 2002. Cu toate acestea, mai întâmpina încă dificultăți cu înregistrarea parohiilor individuale la nivel local, chiar dacă situația generală s-a ameliorat în timp. Alte grupuri au fost în fine înregistrate, după un anumit interval, cum ar fi Biserica lui Isus Cristos al Sfinților din Ultima Zi (Mormoni), în 2006. Cu toate acestea, mai sunt și alte grupuri religioase care așteaptă să fie înregistrate. La 27 februarie 2007, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis să refuzul de a înregistra Biserica Adevărat Ortodoxă din Moldova viola Articolul 9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului care garantează libertatea religiei²⁶. Pentru moment, nu a fost înregistrat nici un grup religios musulman, deși două asociații diferite au solicitat-

²⁶ Cazul Bisericii Adevărat Ortodoxe din Moldova versus Moldova, cererea nr. 952/03.

o din partea statului, în mai multe rânduri²⁷. ECRI notează că potrivit reprezentanților musulmanilor, există în Moldova în jur de 30 000 musulmani, câtă vreme în 2004 fuseseră recenzați 1 667.

70. Multe surse descrieseră procedura de înregistrare aplicabilă până înainte de intrarea în vigoare a noii Legi privind denumirile religioase drept inutil birocratică, chiar arbitrară. Este de sperat ca noua lege, intrată recent în vigoare, să faciliteze procedura de înregistrare și să constituie o bază serioasă pentru rezolvarea problemelor care mai rămân în acest domeniu. ECRI notează că formalitățile de înregistrare au fost oarecum simplificate prin noua lege. Responsabilitatea de înregistrare a unei credințe se va transfera de la Departamentul de stat pentru afacerile religioase, care va dispărea, la Ministerul justiției. Cu toate acestea, ECRI exprimă îngrijorarea sa cu privire la faptul că se permite înregistrarea numai a denumirilor pentru listele conținând cel puțin 100 de cetățeni ai Moldovei (Articolul 19-d al legii), formalitate care este greu de îndeplinit pentru grupurile mici religioase.

Recomandări:

71. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să sigure că membrii grupurilor religioase minoritare să-și poată exercita pe deplin libertatea de religie acordată în baza Articolului 9 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, în interpretarea Curții Europene pentru Drepturile Omului. Pentru aceasta, autoritățile vor trebui să ia măsuri pentru îmbunătățirea mecanismului de înregistrare, pentru a se evita birocrăția inutilă și arbitrariul.
72. Autoritățile Moldovei au atras atenția din nou că lipsa înregistrării nu împiedică membrii unui grup religios de a practica împreună religia lor. Singura consecință ar fi ca nu vor putea beneficia de statutul de entitate legală și de drepturile specifice acordate în acest caz. Cu toate acestea, ECRI a auzit de cazuri potrivit cărora poliția și alte autorități interferă uneori în activitățile grupurilor religioase pe motiv că nu sunt înregistrate, deși înregistrarea nu trebuie să constituie o condiție preexistentă pentru exercitarea acestor activități. De exemplu, membrii comunităților musulmane au fost persecutați de organele de păstrarea ordinii, în baza Articolului 200 din Codul Infrațiunilor Administrative care interzice intoleranța religioasă, de a practica credința lor în locuințe private, drept care nu depinde de vreo înregistrare. Este adevărat că în unele cazuri, tribunalele au ordonat încetarea procedurii, statuând că nu era fondată pe drept. Avocații Parlamentari (Ombudsman) se ocupă în prezent cu această situație și au cerut organelor de păstrarea ordinii de a lua măsurile necesare pentru a evita greșita interpretare a acestei decizii. Reprezentanții musulmanilor deploră de asemenea ca, în parte, datorita lipsei de înregistrare, cererile lor de a avea o adevărată moschee la Chișinău în care să se roage sau să poată avea funeralii potrivit riturilor musulmane nu au fost satisfăcute pentru moment, în ciuda cererilor repetate.
73. Au fost semnalate cazuri potrivit cărora persoane aparținând unor religii altele decât cea majoritară sunt uneori supuse hărțuiei din partea populației majoritare sau a bisericii majoritare, în special în zonele rurale. Sunt și mai îngrijorătoare

²⁷ În 2002, *Cârmuirea Spirituală a Musulmanilor din Republica Moldova* a solicitat-o la Curtea Europeană a drepturilor omului dar cererea a fost declarată inadmisibilă pe motiv că solicitantul nu a depus un document cerut de lege pentru cererile de înregistrare înaintea autorităților naționale. Curtea Europeană a considerat că această exigență nu era disproporționată față de cerințele Articolului 9 al ECHR, Decizia ECHR din 14 iunie 2006, în acțiunea introdusă de *Cârmuirea Spirituală a Musulmanilor din Republica Moldova* contra *Moldova*, cererea nr.12282/02. De atunci, a fost depusă o nouă cerere, cu documentul solicitat, dar nici aceasta nu a avut câștig de cauză.

cazurile semnalate de mai multe surse potrivit cărora musulmanii, și, într-o măsură mai mică, alte grupuri religioase minoritare, supuse hărțuiei din partea autorităților și în special din partea poliției. De exemplu, au fost raportate cazuri de verificări de identitate abuzive. Presiunea din partea organelor de păstrarea ordinii asupra grupurilor musulmane se pare că s-a intensificat fără nici o justificare, de la atacurile teroriste din Statele Unite, la 11 septembrie 2001²⁸.

Recomandări:

74. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să găsească soluțiile, cât mai curând posibil, prin consultare cu grupurile interesate, la toate obstacolele ce stau în calea comunităților musulmane care doresc să practice religia lor. În acest scop, ECRI atrage atenția autorităților Moldovei asupra Recomandării sale Nr. 5 din Politica sa Generală pentru combaterea intoleranței și a discriminării împotriva musulmanilor, care dă liniile detaliate ale măsurilor ce trebuie luate în acest domeniu.
75. ECRI recomandă ca organele de păstrarea ordinii să primească pregătirea necesară pentru aplicarea legislației existente și a celei recent adoptate privind denumirile religioase, pentru a evita pe viitor interpretarea greșită ce s-ar putea răsfrânge asupra libertății religioase.
76. ECRI recomandă cu putere autorităților Moldovei de a continua și spori eforturile lor pentru combaterea efectivă a manifestărilor de intoleranță religioasă din partea majorității populației sau hărțuiala din partea poliției și a altor autorități împotriva membrilor unor grupuri religioase. Ele vor trebui să asigure că persoanele vinovate de astfel de acte vor fi urmărite și pedepsite potrivit legii Moldovei.
77. Cu privire la comunitățile evreiești, reprezentanții acestora și alte surse au raportat cazuri de profanare de cimitire și stele evreiești, chiar dacă este greu de stabilit dacă este vorba de vandalism sau de acte antisemite. Autoritățile au indicat că au anchetat astfel de cazuri dar nu au putut găsi vreo motivație antisemită dincolo de aceste acte. Cazurile unor materiale antisemite publicate pe internet, în presă sau literatură, care uneori iau forma negării Holocaustului, au fost de asemenea raportate la ECRI, chiar dacă rămân destul de rare. Cu toate acestea, organele de represiune au indicat ECRI că până în prezent, nu au primit nici o plângere pe acest subiect²⁹.
78. O altă problemă reclamată de reprezentanții comunităților evreiești dar și de alte grupuri religioase minoritare este aceea a restituirii proprietăților confiscate de regimurile anterioare. Se pare că nu există legislația care să reglementeze restituirea proprietăților religioase, fapt ce stânjenește discuțiile prezente au autoritățile pe acest subiect. Autoritățile Moldovei au informat ECRI că în urma declarației de independență, proprietățile de stat au fost privatizate potrivit dispozițiilor legale. În consecință, se consideră că o restituire *in integrum* ar fi practic imposibilă.
79. Ca o notă pozitivă, ECRI a aflat cu satisfacție că Președintele Republicii a participat la mai multe cu aceste ocazii, antisemitismul. Unele monumente de comemorare a Holocaustului au fost construite la Chișinău și în alte părți ale țării. Cu toate acestea, reprezentanții evrei au explicat că se pare că

²⁸ Vezi de asemenea, mai jos, Comportarea forțelor de ordine.

²⁹ Despre implementarea dispozițiilor penale de interzicerea antisemitismului, vezi mai sus, Dispozițiile legii penale.

monumentele de comemorare ca și unele monumente religioase pot fi amenințate de eliberarea unor permise de construire în vecinătatea monumentelor, fără a ține seama de prezența și de valoarea lor simbolică.

Recomandări:

80. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să-și continue eforturile pentru găsirea soluțiilor de restituire a proprietăților religioase confiscate înainte de Declarația de independență a Moldovei, de exemplu prin adoptarea legislației care să reglementeze această problemă.
81. ECRI recomandă cu putere Autorităților Moldovei de a monitoriza toate instanțele de antisemitism și să-și sporească eforturile de pedepsirea făptașilor de infracțiuni antisemite. În acest scop, ECRI atrage atenția autorităților Moldovei asupra Recomandării sale Nr. 9 din Politica sa Generală asupra luptei contra antisemitismului, care dau orientări detaliate ale măsurilor ce trebuie luate pentru prevenirea și sancționarea actelor antisemite.

- Minoritățile naționale

82. Potrivit recensământului din 2004, minoritățile naționale reprezintă în jur de 24% din populația Moldovei. Printre numeroasele minorități, minoritatea ucraineană reprezintă în jur de 8,3% din totalul populației, rușii 5,9%, găgăuzii 4,4%, românii 2,2% iar bulgarii 1,9%. Mai există de asemenea un număr de alte grupuri mai mici. Legea din 2001 asupra Drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale și asupra organizării lor a fost completată în 2003 prin Conceptul de Politică Națională a Statului.
83. Fiecare minoritate națională are propriile interese și nevoi în Moldova. De exemplu, comunitatea romilor se alfa în general într-o mai mare dificultate decât celelalte minorități³⁰. ECRI notează totuși că există unele zone de îngrijorare comune tuturor minorităților naționale. Reprezentanții mai multor minorități naționale au subliniat că doreau un sprijin mai important din partea autorităților Moldovei, într-un număr de domenii. Ei au menționat în special necesitatea de asistență în protecția moștenirii lor culturale și lingvistice, uneori și religioase³¹. În acest domeniu, ECRI notează că prezența limbilor minoritare și a culturilor în presa scrisă și altele rămâne insuficientă. De exemplu, la televiziunea publică unele programe sunt destinate problemelor minorităților și difuzate în limba minorităților dar aceste programe rămân restrânse și neregulate. De la ultimul raport al ECRI, spațiul acordat acestor programe a sporit și a scăzut de mai multe ori, iar programul de difuzare s-a modificat de mai multe ori. Cât privește utilizarea limbilor înaintea autorităților, legislația privind minoritățile naționale prevede că în regiunile unde acestea constituie o parte semnificativă a populației, trebuie să se poată exprima înaintea autorităților publice în propriile lor limbi respective. În regiunea autonomă Găgăuz-Yeri legea prevede că trei limbi pot fi utilizate înaintea autorităților publice: găgăuza, rusa și limba moldovenească. Legea prevede de asemenea reprezentarea proporțională a minorităților naționale în instituțiile publice. Cu toate acestea, în practică mai rămân multe obstacole în implementarea acestui principiu. Comitetul pentru relațiile interetnice organizează împreună cu ONG-urile evenimente culturale în întreaga țară și în special festivalul anual etno-cultural de la Chișinău. Cu toate acestea, lipsa unui sprijin adecvat financiar din partea statului rămâne un obstacol important în calea deplinei dezvoltări a culturilor minorităților.

³⁰ Vezi, mai sus, Grupurile vulnerabile – Comunitățile de romi.

³¹ Cu privire la comunitățile evreiești, vezi mai sus, Grupuri vulnerabile – Grupuri minoritare religioase.

84. O altă cauză de îngrijorarea a ECRI este lipsa de cunoaștere a limbii moldovenești, limba națională, din partea membrilor minorităților naționale. Prin cel de-al doilea raport al său adoptat în 2002, ECRI subliniază tensiunile existente la momentul adoptării raportului privind rolul și utilizarea limbilor în Moldova și în special echilibrul ce trebuie găsit între limba moldovenească, ca și limbă de stat și limba rusă care încă mai joacă un rol în cadrul comunicării interetnice. ECRI subliniază că problema limbii a fost utilizată drept un subterfugiu în locul unei dezbateri politice și economice. La momentul întocmirii prezentului raport, mai persistă încă, deși mai puțin aparente, tensiunile politice în jurul problemelor de limbă. ECRI regretă că, în ciuda rarelor măsuri ce au fost luate de către autorități până în prezent și în ciuda altor inițiative sprijinite de organizațiile guvernamentale, numărul de persoane aparținând minorităților naționale având o mai bună cunoaștere a limbii moldovenești nu pare a fi sporit³². Dat fiind marele număr de minorități lingvistice în Moldova, ECRI crede că trebuie acordată o atenție particulară problemelor de limbă, aspect-cheie al integrării cu succes în societatea moldovenească. Statul dorește să asigure ca toți cetățenii Moldovei au oportunitatea de a învăța limba moldovenească pentru a se putea integra în societate și a dispune de egalitatea de șanse; în același timp, trebuie evitată orice asimilare care ar priva minoritățile naționale de posibilitatea sau capacitatea de a utiliza propria lor limbă.

Recomandări:

85. ECRI încurajează cu putere autoritățile Moldovei de a acorda mai multe șanse de învățarea limbii moldovenești pentru persoanele care o doresc. Măsurile în acest scop pot include cursuri de seară abordabile sau cursuri profesionale de limbă.
86. ECRI recomandă ca autoritățile să urmărească păstrarea și încurajarea culturii și limbii minorităților. În acest scop, ECRI reiterează pentru Limbile Regionale sau ale Minorităților³³.

Opinia publică

87. ECRI a primit informații îngrijorătoare potrivit cărora o parte a presei, uni politicieni și membri ai marelui public au ținut remarci intolerante la adresa mai multor grupuri minoritare incluzând imigranți, romi, evrei și alții de origine nemoldovenească, sau de origine etnică mixtă sau care nu împărtășesc credința ortodoxă, religie dominantă în Moldova. Extremiști ruși sau moldoveni extremiști pro-ruși, pe de o parte și moldoveni extremiști români, pe de alta parte, încearcă uneori să angajeze dezbateri de natură politică, lingvistică și istorică, cu conținut intolerant unul împotriva altuia, dar și împotriva unor grupuri etnice sau religioase cum ar fi romii sau comunitățile evreiești. Unii politicieni și o parte a presei profita de creșterea naționalismului în Moldova, care în mod inevitabil se răsfrânge împotriva grupurilor minoritare. ECRI notează că unele discursuri și acțiuni ale curentului lutra-naționalist și religios radical atacă oamenii pe baza orientării lor sexuale, dar de asemenea, și xenofobia și intoleranța față de micile grupuri religioase și unele grupuri etnice – chiar dacă mai puțin vizibile pentru moment – constituie componente ale acestor tendințe extremiste. ECRI își exprimă îngrijorarea cu privire la consecințele negative pe care le reprezintă afirmarea politică a acestor discursuri de stigmatizare a minorităților mai puțin vizibile sau altor grupuri minoritare pentru formarea percepției opiniei publice. Asemenea

³² Vezi de asemenea, mai jos, Secțiunea II: Probleme specifice, Combaterea rasismului și a intoleranței în și prin educația școlară în Moldova: - Accesul la educație al copiilor provenind din rândul minorităților naționale.

³³ Vezi, de asemenea, mai sus, Instrumente legale internaționale.

exprimări pot numai nutrească intoleranța generală și xenofobia existentă în țară. Cu privire la acest aspect, ECRI atrage atenția asupra că nici Biserica Ortodoxă a Moldovei, religie practică de 90% din populația Moldovei, nu a jucat mereu rolul său în promovarea toleranței de către adepții săi.

88. ECRI notează că problemele de rasism și discriminare rasială sunt considerate ca nefiind principalele preocupări ale membrilor societății în Moldova și că există o lipsă de conștientizare asupra acestor probleme. Este adevărat că societatea moldovenească este adesea descrisă ca fiind tolerantă dar unele aspecte din prezentul raport arată că este vorba de o problemă generală de conștientizare a ceea ce este act sau faptă rasistă sau de intoleranță. Rasismul este adesea perceput în Moldova ca o noțiune ce acoperă numai cele mai răsunătoare abuzuri contra drepturilor omului cum ar fi segregarea, apartheidul sau nazismul. Și totuși, rasismul și discriminarea rasială evoluează în continuu. Pot lua și alte forme, cum ar fi cele împotriva grupurilor nu numai pe motive de rasă³⁴ dar și pe motive de culoarea pielii, limbă, religie, naționalitate și origine națională sau etnică, sau o combinație a acestor motive care poate apărea mai subtilă dar nu mai puțin periculoasă, forme noi care se manifestă zilnic. De exemplu, în altă parte a raportului se face mențiunea unor alte forme de rasism ce trebuie stopat, cum ar fi atacurile verbale zilnice la adresa imigranților din țările africane și asiatice³⁵ sau hărțuirile poliției contra musulmanilor³⁶. Este urgent nevoie ca autoritățile Moldovei și societate în general să devină conștiente de diversele forme de rasism și intoleranța ce decurge de aici și de discriminarea rasială, etnică sau religioasă din viața de toate zilele a Moldovei.

Recomandări:

89. ECRI încurajează autoritățile Moldovei de a interveni în presă, fără însă a influența independența lor editorială, pentru a se asigura că relatările să nu contribuie la crearea unei atmosfere de ostilitate și respingere a membrilor minorității vizibile, inclusiv a romilor sau altor grupuri etnice, minorități religioase și non-cetățeni.
90. ECRI subliniază că politicienii trebuie să reziste la tentația de aborda negativ, chestiunile legate de grupurile minoritare care trăiesc în țară. Partidele politice trebuie să se manifeste împotriva oricăror forme de rasism, discriminare rasială și xenofobie. ECRI recomandă inițierea anuală a unei dezbateri în Parlament pe subiectul rasismului și al intoleranței cu care se confruntă unii membri ai grupurilor minoritare din Moldova.
91. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să ia măsurile necesare pentru conștientizarea marelui public la problemele de rasism și intoleranță din Moldova. Necesitatea de combatere a discriminării rasiale trebuie accentuată de asemenea în acest context, la fel ca și necesitatea de a accepta și a promova diversitatea culturală. O astfel de campanie ar trebui să constituie o parte a unui program de acțiune mai larg împotriva rasismului, discriminării rasiale, a xenofobiei și a intoleranței legate de acestea.

³⁴ Dat fiind că toți oamenii provin din aceeași specie, ECRI respinge teoriile bazate pe existența unor "rase" diferite. Cu toate acestea, în prezentul raport, ECRI utilizează acest termen pentru a se asigura că acele persoane care în mod general și în mod eronat sunt percepute drept aparținând "altei rase" nu sunt excluse de la protecția asigurată prin lege.

³⁵ Vezi mai sus, Grupuri vulnerabile - Imigranții.

³⁶ Vezi mai sus, Grupuri vulnerabile - Grupuri religioase minoritare.

Comportamentul forțelor de ordine

92. În cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă Autorităților Moldovei de a studia posibilitatea instaurării unui organism independent care să investigheze toate cazurile de violarea de către poliție a drepturilor omului.
93. ECRI este îngrijorat de faptul că se înregistrează în continuu relatări de arest abuziv, utilizarea excesivă a forței, proaste tratamente și chiar tortura, din parte unora din forțele de ordine. În plus, corupția la interiorul agențiilor de ordine este generalizată. În special, ECRI notează cu mare îngrijorare multe cazuri raportate de practici discriminatorii din partea poliției împotriva unor grupuri minoritare cu ar fi romii, cu toate că s-a remarcat o ușoară îmbunătățire a situației acestor imigranți³⁷. Practica cea mai des citată este numărul disproporționat de controale de identitate la care sunt supuși membrii acestor grupuri pe stradă, dar ECRI are informații despre plângeri și împotriva insultelor rasiale și altor forme de comportament incorect cu motivație rasială din partea ofițerilor de poliție.
94. ECRI notează că autoritățile Moldovei au luat un anumit număr de măsuri pentru combaterea comportării ilegale din partea forțelor de ordine. De exemplu, în 2006, a fost adoptat un Cod Etic al Poliției. ECRI notează că în ciuda de comportament ilegal cu motivație rasială din partea poliției, nici o plângere pe aceste motive nu a ajuns înaintea Departamentului de Securitate al Poliției sau a Procurorului sau a Ombudsman. Cu toate acestea, potrivit ONG, atunci când o persoană are curajul de a aduce o astfel de plângere împotriva unui ofițer de poliție, pentru violări ale dreptului omului în general, anchetele conduc de prea puține ori la pedeapsă, ceea ce nu are darul de a risipi ideea că forțele de ordine se bucură de un anumit grad de impunitate.

Recomandări:

95. ECRI recomandă cu putere ca Autoritățile Moldovei să ia în continuare măsuri pentru încetarea comportamentului ilegal pe motive rasiale din partea poliției. Este important pentru autoritățile Moldovei de a arăta societății că un astfel de comportament din partea forțelor de ordine nu va fi tolerat și va primi pedeapsa meritată. ECRI recomandă încă odată ca Autoritățile Moldovei să instaurze un organism independent de poliție și de procuror, împuternicit cu anchetarea cazurilor raportate de recomandă de asemenea ca autoritățile să asigure pedepsirea corespunzătoare a celor vinovați de astfel de acte.
96. În special, ECRI cer autorităților Moldovei să urgenteze luarea măsurilor de profiling rasial din partea poliției. ECRI atrage atenția autorităților asupra Recomandărilor Generale pentru Poliție Nr. 11 care dau orientări generale de combaterea rasismului și a discriminării rasiale în poliție.
97. ECRI încurajează cu putere Autoritățile Moldovei de a aloca organelor de ordine resursele necesare care să le dea posibilitatea de a opera în condiții corespunzătoare, cu respectarea deplină a drepturilor omului și a demnității persoanei aflate în arest sau cu care vin în contact. Aceasta presupune îmbunătățirea pregătirii profesionale în domeniul drepturilor omului și sporirea conștientizării la problemele de rasism și discriminarea rasială. Va trebui acordată atenție și pregătirii pe probleme de diversitate culturală.

³⁷ Vezi mai sus: Primirea și statutul non-cetățenilor - Imigranții; Grupurile vulnerabile: - Comunități vulnerabile: - Comunitățile de romi; Grupurile religioase minoritare

Monitorizarea situației

98. ECRI este îngrijorată de lipsa unor informații detaliate cu privire la situația diverselor grupuri minoritare din Moldova. Mai trebuie luate unele măsuri pentru ameliorarea acestor aspecte. Cu toate acestea, lipsa de mijloace financiare repercutează negativ progresul în cadrul cercetării științifice, statisticilor, votărilor și altor forme de monitorizare. În concepția ECRI, colectarea datelor legate de originea etnică ar trebui să faciliteze identificarea zonelor unde există discriminarea rasială directă sau indirectă și găsirea celor mai indicate mijloace de combatere a acestor forme de discriminare.

Recomandări:

99. ECRI încurajează cu putere autoritățile Moldovei de a căuta mijloacele unui sistem coerent de colectare a datelor care să poată evalua situația diferitelor grupuri minoritare din Moldova și determina extinderea manifestărilor de rasism și de discriminare rasială. ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să colecteze informațiile cum sunt originea etnică, limba, religia și naționalitatea diversele zone ale politicii, și în toate cazurile, cu respectarea principiului de confidențialitate, consimțământ în cunoștință de cauză și auto-identificare voluntară a persoanelor ca aparținând la un anumit grup. Acest sistem ar trebui să ia în considerare și dimensiunea sexuală, mai ales în cazul unei eventuale discriminări duble sau multiple.

Teritoriul care în prezent nu se afla sub controlul efectiv al autorităților Moldovei

100. Cu privire la regiunea estică (Transnistria) a Moldovei (cunoscută sub denumirea de "Transnistria"), potrivit Declarației de Independență a Moldovei din 23 iunie 1990, auto-proclamata "Republică Transnistria" a devenit independentă la 2 septembrie 1990. Dat fiind că regiunea Transnistria nu se află sub controlul efectiv al autorităților Moldovei cărora li se adresează raportul de față, ECRI nu va examina situația din Transnistria. Cu toate acestea, în conformitate cu misiunea sa, dorește să reitereze îngrijorarea sa cu privire la raportarea cazurilor de violare a drepturilor omului din Transnistria, mai cu seama discriminarea legată de educație³⁸ și de libertatea de religie.

II. PROBLEME SPECIFICE

Dificultăți în implementarea legislației de combaterea rasismului și a discriminării rasiale

101. În numeroase secțiuni ale prezentului raport, ECRI descrie legislația existentă care în principiu constituie un cadru favorabil de combaterea rasismului în Moldova. Cu toate acestea, problema principală identificată de ECRI în Moldova este legată de implementarea necorespunzătoare a legii în multe domenii importante ale luptei contra rasismului și a discriminării rasiale. Explicația primită de ECRI este aceea că legea nu se aplică din cauză că nu prea sunt cazuri de intoleranță în țară. Cu toate acestea, explicația nu corespunde cu descrierea făcută în alte părți ale raportului când s-au raportat cazuri de rasism și discriminare rasială contra unor grupuri minoritare. Este urgent, prin urmare, de a se rezolva unele probleme care afectează dominația legii și protecția drepturilor omului în Moldova pentru a se ataca în același timp și la problemele legate mai direct de rasism și discriminare rasială.

---

³⁸ Vezi, de asemenea, mai sus, Dispoziții ale legii penale.

102. Reprezentanții grupurilor minoritare au explicat ca adesea ei nu pot să-și exercite drepturile datorită slabei calități a calității serviciilor publice în general, și în special a administrației juridice. Funcționarea serviciilor publice este departe de a fi satisfăcătoare, pe de o parte din cauza salariilor scăzute a funcționarilor, rotării prea rapide a personalului și lipsei mijloacelor financiare de stat. Arbitrariul deciziilor, corupția și mita sunt monedă comună în multe servicii. În ciuda eforturilor în creștere ale guvernului pentru combaterea acestor practici, ele sunt larg recunoscute ca generalizate în societatea Moldovei. Aceasta situație dezavantajează pe cei care nu au cunoștințe sau mijloace pentru a accede la serviciile publice, printre care numeroși aparțin grupurilor minoritare. Cât privește cazurile de acte intolerante de rasism sau discriminare rasială din partea marelui public, când s-a întrebat de ce victimele nu se adresează poliției sau procurorului pentru a se plânge, răspunsul dat de ONG de drepturile omului este acela că ei sunt descurajați iar uneori intimidăți să o facă de teama de a nu se întâlni cu același tip de probleme și înăuntrul acestor instituții. În general, Autoritățile Moldovei par conștiente de această problemă și de necesitatea de a întreprinde reforme profunde ale sistemului. Multe măsuri au fost deja luate în această direcție, în ultimii ani. În mod deosebit, ECRI notează multe cursuri de pregătire pentru funcționari, organizate la nivel de ONG sau de organizații internaționale, menite a duce la ameliorarea situației din câmpul drepturilor omului. Autoritățile au luat în ultimii ani măsuri de combaterea corupției printre care adoptarea unui Plan de acțiune pentru implementarea strategiei naționale de luptă împotriva corupției (2007-2009).
103. În legătură cu problema independenței sistemului juridic, organizațiile ne-guvernamentale și inter-guvernamentale au raportat probleme serioase în funcționarea și cinstea sistemului judiciar în general. De exemplu, dreptul la interpretarea și traducerea documentelor în cazurile de speță este crucial pentru minoritățile naționale și imigranții care ar dori să obțină o reparație pentru violarea drepturilor omului. Cu toate acestea, deși legea prevede dreptul la interpretarea și traducerea documentelor, atunci când se impune, nu se aplica în practică, ori calitatea traducerii sau a interpretării este atât de slabă încât periclitează justetea întregii proceduri. ECRI notează cu interes că autoritățile Moldovei au luat unele măsuri de îmbunătățirea calității și a independenței sistemului judiciar, de exemplu prin crearea în 2006 a Institutului Național de Justiție, însărcinat cu pregătirea inițială a judecătorilor și a procurorilor și prin adoptarea în 2007 a unei legi privind asistența juridică gratuită a persoanelor care nu dispun de mijloacele necesare pentru a-și plăti un avocat. Astfel de măsuri sunt binevenite dar necesită a fi completate cu alte inițiative. Este de asemenea urgent de a rezolva problema spinoasă a neexecutării deciziilor de justiție.
104. Autoritățile Moldovei ai informat ECRI că monitorizează îndeaproape implementarea legilor care au fost adoptate. Comisia Parlamentară pentru drepturile omului și ale minorităților naționale a constituit un grup de lucru cu sarcina de a monitoriza implementarea legislației în domeniul drepturilor omului.

Recomandări:

105. ECRI îndeamnă Autoritățile Moldovei de a sigura implementarea deplină a dispozițiilor contra rasismului și a intoleranței,acompaniate de măsuri de asigurarea resurselor umane și financiare necesare. Este important de a se asigura ca toate secțiunile administrației – la nivel național, regional și local – responsabile într-un domeniu să fie complet afectate la implementarea legilor respective. În acest scop, este esențială informarea tuturor funcționarilor și pregătirea lor cu aceste legi.

106. Conștiente că schimbarea atitudinii este mai înceată decât schimbarea legii, ECRI încurajează autoritățile Moldovei de a reaminti în public, ori de câte ori este posibil, importanța implementării legilor de protecția drepturilor omului și în special dispozițiile antirasiste și antidiscriminatorii. ECRI mai accentuează necesitatea de a se evalua rezultatele obținute în implementarea pe bază de reguli și de a include membrii grupurilor minoritare la evaluarea, armonizarea și implementarea acestor legi.

Combaterea rasismului și a intoleranței în și prin învățământul școlar din Moldova

107. În prezenta secțiune, ECRI dorește să atragă atenția autorităților Moldovei asupra numeroaselor probleme privind educația școlară în Moldova și care îngrijorează ECRI³⁹. Ca o prima remarcă, ECRI notează că sectorul public al educației școlare în Moldova face față unor dificultăți serioase legate de criza socio-economică cu care se confruntă țara de la independența sa în 1990. Aceasta înseamnă că unele probleme tratate aici afectează într-o măsură mai mare sau mai mica toți elevii și studenții din Moldova și nu numai pe aceea proveniți din grupurile minorităților. Principalele probleme sunt legate de lipsa profesorilor și a materialelor didactice, condițiile precare în care funcționează școlile și corupția. În general, sistemul public de educație din Moldova face față unei situații de criză de care autoritățile naționale au cunoștință.

108. Autoritățile Moldovei au întocmit deja mai multe planuri de acțiune cu scopul de a rezolva toate scurtcircuitele menționate mai sus, și altele. De exemplu, au adoptat Planul național de acțiune numit "Educația pentru toți" (2004-2008), iar o secțiune menționată mai jos este consacrată dreptului la educație. Față de acest cadru și luând în considerare eforturile pe care le fac Autoritățile Moldovei cu privire la educația publică, ECRI crede că este necesar de a atrage atenția asupra unor probleme care țin de combaterea intoleranței și discriminării în domeniul educației și care nu ar trebui lăsate în afara indispensabilului plan general de acțiune pentru ameliorarea situației pe întreaga țară⁴⁰. Acestea țin de problema accesului la educație al copiilor romi, pe de o parte, și a copiilor altor naționalități, pe de altă parte. ECRI subliniază de asemenea necesitatea de a spori rolul educației în combaterea intoleranței și promovarea diversității în Moldova.

- Accesul la educație al copiilor romi

109. ECRI este profund îngrijorată de constatarea că situația copiilor romi care trăiesc în Moldova, în ce privește educația, nu s-a ameliorat în ultimii ani⁴¹. Condițiile de trai extrem de precare ale unor familii de romi îi împiedică de a-și trimite copiii la școală și de a plăti pentru materialele didactice, haine, alimente și mijloace de transport. ONG-urile de romi au ridicat de asemenea problema unor stereotipuri și prejudecăți rasiste la unii învățători sau părinți ne-romi și care descurajează copiii romi de a intra în școlile mai importante. Reprezentanții romi au raportat ca există o problema *de facto* de segregare la școală: există școli în satele de romi frecventate în principal - sau în exclusivitate - de copiii romi. Potrivit

---

³⁹ Cu privire la accesul la educație în Regiunea Transnistria, vezi mai sus Situația din Transnistria: - Teritoriul care în prezent nu se află sub controlul efectiv al autorităților Moldovei

⁴⁰ Pentru întreaga secțiune, vezi Recomandarea Nr. 10 din Politica generală de combaterea rasismului și a discriminării rasiale în și prin educația școlară.

⁴¹ ECRI tratează situația generală a comunităților de romi într-o altă parte a prezentului raport. Vezi mai sus, Comunitățile de romi. Cu privire la învățarea limbii și culturii romilor, vezi mai sus, accesul la educație al copiilor provenind din rândul minorităților naționale.

reprezentanților romi, în aceste școli resursele sunt și mai slabe, condițiile materiale mai aspre și lipsa de învățători calificați mai problematică decât oriunde în restul țării. Pentru aceste motive, nivelul de școlarizare a copiilor romi este în general foarte scăzut și sunt doar foarte puțini elevi care termină ciclul secundar și mai puțini care merg în învățământul superior. În mod evident, aceasta are un impact negativ asupra viitorului lor, mai ales pentru accesul la muncă.

110. ECRI notează cu interes că ONG-urile de romi, cu sprijinul financiar al organizațiilor internaționale și în parteneriat cu Ministerul Educației și al Tineretului, Biroul pentru relațiile interetnice și altele, încearcă să lanseze un proiect-pilot cu scopul ameliorării frecvenței școlare și a performanței copiilor de romi. Acest proiect include o campanie de conștientizare la educația romilor pentru a reduce prejudiciile în rândul ne-romilor și pentru a informa părinții romi despre sistemul de educație, pentru eliminarea distanței care-i separă în ce privește accesul la educație. O analiză la scară națională urmează a se efectua cu privire la situația educației romilor. Autoritățile au indicat de asemenea că din mai 2006 au stabilit un sistem preferențial de burse destinate copiilor proveniți din grupuri dezavantajate de care pot beneficia copiii romilor și că unii copii au putut merge la școală grație acestui ajutor financiar. ECRI nu cunoaște numărul exact de copii romi care beneficiază cu adevărat de această măsură dar societatea civilă vorbește de un număr foarte scăzut și departe de a satisface nevoile reale în acest domeniu. Numărul scăzut și natura simbolică⁴² a măsurii până acum sunt insuficiente puternicul dezavantaj cu care se confruntă romii în sectorul educației.

Recomandări:

111. ECRI îndeamnă autoritățile Moldovei de a menține și spori eforturile lor pentru a asigura egale șanse pentru copiii romi în accesul la educație și mai ales de a continua studiile la nivel mai înalt. Trebuie luate aici măsuri urgente pe termen scurt, mediu și lung, în acord cu reprezentanții comunităților de romi, care să fie însoțite de resursele umane și financiare adecvate. În acest scop, ECRI atrage atenția asupra Recomandării Nr. 10 a Politicii Generale relative la combaterea rasismului și a discriminării rasiale în și prin educația școlară, care dă liniile directoare în acest domeniu.

- Accesul la educație al copiilor provenind din minoritățile naționale

112. Prin cel de-al doilea raport al său, ECRI recomandă ca Autoritățile Moldovei să facă tot posibilul pentru a asigura îmbunătățirea substanțială a limbii moldovenești, pentru a facilita copiilor de o altă limbă maternă, stăpânirea suficientă a acesteia pentru a putea termina cu bine școlaritatea lor. În același timp, ECRI recomandă autorităților de a găsi o soluție educațională care să reconcilieze dorința de a promova limba națională cu necesitatea de a proteja limbile minorităților.
113. Situația prezentă rămâne nesatisfăcătoare în privința învățării limbii naționale de către copiii provenind din naționalitățile minoritare. Există o penurie de texte de învățarea limbii moldovenești ca a doua limbă, există prea puțini învățători iar aceștia sunt slab pregătiți. Ca rezultat, elevii din școlile unde se predă într-o altă limbă, nu ating un nivel suficient de stăpânire a limbii moldovenești la terminarea școlarității, ceea ce limitează egalitatea de șanse la găsirea unui loc de muncă

⁴² Vezi, de exemplu, mai sus, secțiunea *Comunitățile de romi* în care se indica faptul că nu s-au mai alocat fonduri din bugetul de stat pentru implementarea Planului de acțiune pentru sprijinirea țiganilor/romilor din Republica Moldova (2007-2010).

atât în sectorul privat cât și în cel public. ECRI este îngrijorat de raportarea faptului că autoritățile par a acorda mai puțină importanță decât înainte stăpânirii limbii naționale de către toți cetățenii moldoveni. Situația este prin urmare departe de a se fi ameliorat, ceea ce este regretabil dat fiind că limba națională este o pârghe importantă de integrare socială.

114. Situația copiilor provenind din minoritățile naționale relativă la învățarea limbii și a culturii lor materne este și ea nesatisfăcătoare, cum o afirmă reprezentanții acestor minorități. Majoritatea școlilor publice predau în limba moldovenească. Există de asemenea școli ale minorității cu limba de predare rusă ori altă limbă minoritară vorbită în țară. Autoritățile au luat măsuri pentru introducerea, din 2002, în școlile minoritarilor, un subiect denumit "istoria, cultura și tradițiile poporului"⁴³. Aceasta oferă posibilitatea bulgarilor, găgăuzilor, rușilor și ucrainenilor de a învăța despre culturile, istoriile și limbile lor respective. Pentru alte minorități naționale, autoritățile au inițiat un sistem de școli de duminică, copiii putând primi aici cursuri echivalente, dar numai sub formă de activitate extrașcolară. ECRI notează că în același timp nu există cursuri similare pentru elevii romi dar că autoritățile intenționează să se ocupe. În general, reprezentanții minorităților naționale au indicat că este penurie de cercetări științifice și de material metodologic în acest domeniu, în special pentru celelalte limbi decât rusa. Institutul de studii interetnice creat în cadrul Academiei naționale de științe nu poate desfășura astfel de activități în lipsa sprijinului financiar adecvat din partea statului.

Recomandări:

115. ECRI recomandă cu putere ca Autoritățile Moldovei să-și continue eforturile de ameliorarea învățământului în Moldova pentru copiii minorităților naționale, pentru a garanta ca atunci când părăsesc școala beneficiază de șanse egale de acces la formele superioare de învățământ și la locurile de muncă. În acest scop, ECRI atrage atenția asupra Recomandării sale Nr. 10 din Politica Generală de combaterea rasismului și a discriminării în și prin educația școlară, care dă liniile generale în acest domeniu. În același timp, ECRI recomandă cu insistență ca autoritățile Moldovei să se asigure că se asigură o amploare adecvată în școlile minorităților, învățării limbilor și culturilor minoritare.
116. În mod mai general, ECRI recomandă adoptarea unor măsuri, în consultare cu minoritățile implicate și cu respectarea intereselor lor, care să cuprindă toate măsurile legate de școlarizarea copiilor minorităților naționale, în mod particular, învățarea limbii moldovenești.

- Combaterea intoleranței și promovarea diversității în educația școlară

117. În cel de-al doilea raport al său, ECRI recomanda ca autoritățile Moldovei să îmbunătățească educarea copiilor, la toate nivelele de educație, asupra drepturilor omului, în special asupra problemelor de rasism și de intoleranță.
118. În acest scop ECRI a menționat deja două cursuri, Educația civică și Lege și obiceiuri, care constituie ocazii de învățarea drepturilor omului și a valorilor democratice, cu includerea principiului de nediscriminare și despre necesitatea de a combate rasismul și intoleranța. ECRI regretă că aceste două cursuri, predate în clasele cinci - nouă (adică în Ministrul Educației și Tineretului a luat aceasta decizie pentru a ușura programa care se pare că era destul de

⁴³ Cu privire la predarea istoriei și a culturii minorităților naționale în școlile principale, vezi mai jos, Combaterea intoleranței și promovarea în școli a diversității.

încărcată, în ciuda criticilor exprimate de reprezentanții societății civile și de unele cadre didactice, cum este cazul unei petiții semnate de 4 000 de persoane. Avocații parlamentari au interogat public autoritățile, pentru ca acestea să revină asupra deciziei lor, dar fără succes. Într-adevăr, specialiștii în domeniu constată o foarte slabă informare și conștientizare a populației în general și a copiilor în special, la drepturile individuale care includ și drepturile omului. Această decizie pare să meargă și împotriva obiectivelor recomandate prin Planul național de acțiune pentru drepturile omului (2004-2008) pentru a spori șansele copiilor de vârstă școlară de a învăța drepturile omului. De exemplu, Planul prevede dezvoltarea unei programe de învățarea drepturilor omului în școli și universități, pentru pregătirea inițială și pe parcurs a profesorilor la toate nivelele.

119. Autoritățile au subliniat ca mulți elevi optează pentru cele două cursuri menționate, fapt ce compensează caracterul opțional, după părerea acestor autorități. S-a atras de asemenea atenția asupra existenței unor activități extrașcolare cum ar fi cele organizate în cadrul zilelor internaționale pentru drepturile omului, care au dat ocazia elevilor la toate nivelele de a se familiariza cu problemele drepturilor omului și cu combaterea rasismului și a discriminării rasiale. Cu toate acestea, în practică, situația generală pare mai degrabă să se deterioreze în ce privește învățarea drepturilor omului, în ultimii ani.

Recomandări:

120. ECRI recomandă cu putere autorităților Moldovei de a implementa integral Planul național de acțiune pentru drepturile omului care include măsurile menite a asigura ca educarea la drepturile omului să constituie o parte integrantă a programei școlare. Educarea la drepturile omului și în special la principiul nediscriminării și la necesitatea de a combate rasismul și intoleranța trebuie făcută la toate nivelele și la toate disciplinele. Pentru aceasta, profesorii trebuie să fie corect formați pe aceste subiecte. ECRI atrage atenția asupra Recomandării sale Nr. 10 din Politica generală de combaterea rasismului și a discriminării rasiale în și prin educația școlară, care dă liniile generale în acest domeniu.
121. În acest context, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei, de comun acord cu specialiștii și cu ONG, să revină la decizia lor de a transforma Educația civică și Legea și obiceiurile în cursuri opționale.
122. În cel de-al doilea raport al său, ECRI a exprimat speranța ca reforma manualelor școlare de istorie, aflată în discuție, să constituie în același timp o ocazie de a dejuca toate stereotipurile negative privind grupurile minoritare și de a spori aprecierea diversității culturale de către toți elevii din Moldova.
123. De la publicarea celui de-al doilea raport al său, ECRI autoritățile Moldovei au început să pregătească noi manuale școlare de istorie. Scopul urmărit este acela de a introduce o manieră integrată de prezentare, pentru a înlocui cursurile de Istoria românilor și de Istorie universală. Cu toate acestea, reforma predării istoriei a devenit o problema politică sensibilă, datorită mai ales conexiunilor cu identitatea națională. Noile manuale au atras critici din partea multor istorici și oameni politici, urmate de proteste și demonstrații la începutul anului școlar în septembrie 2006. Noile manuale au fost criticate pe motiv de favoritism politic și de negare a adevărului istoric de identitate a moldovenilor, în special când este vorba de rolul identității românești, și chiar pe motiv de sentimente anti-românești.

124. Între 14-16 iulie 2006, Consiliul Europei a organizat un seminar, în cooperare cu Ministerul Educației al Moldovei privind predarea istoriei prin prisma unor perspective multiple. Seminarul a fost urmat de două analize critice (nepublicate) ale noilor manuale de istorie, la cererea Ministerului Educației. Ca răspuns la aceste mari proteste, autoritățile au stabilit un comitet în cadrul Academiei de științe a Moldovei, cu sarcina de a verifica dacă obiecțiile ridicate sunt fondate și dacă manualele trebuie revizuite. La data adoptării prezentului raport, acest comitet era încă în stadiul de pregătire a concluziilor și recomandărilor sale.
125. O altă problemă legată de conținutul manualelor de istorie este în general lipsa de referințe la istoria și cultura minorităților naționale, chiar dacă autoritățile au crezut că amelioraseră situația prin noile manuale de istorie sau a celor de literatură, de exemplu. Reprezentanții minorităților naționale au subliniat că este important ca toți elevii din școlile principale din Moldova – și nu numai copiii proveniți din aceste minorități și care au studiat în școli ale minorităților⁴⁴ – să fie conștientizați asupra istoriei și a culturii diverselor minorități naționale care trăiesc în țară, cum ar fi de exemplu, ucrainenii, bulgarii, găgăuzii, romii și evreii. Este de asemenea cazul și pentru grupurile religioase și etnice minoritare care au venit mai târziu în țară. În acest domeniu, ECRI notează cu interes că unele proiecte-pilot au fost lansate de membrii comunităților evreiești, în parteneriat cu autoritățile Moldovei, pentru predarea istoriei Holocaustului, dar și, în general, a respectului interetnic reciproc. ECRI consideră că astfel de inițiative pot fi extinse la întreg sistemul școlar.

Recomandări:

126. Conform Recomandării Nr. 10 din Politica generală de combaterea rasismului și a discriminării rasiale în și prin educația școlară, ECRI recomandă ca autoritățile Moldovei să ia toate măsurile necesare pentru eliminarea din toate manualele - de istorie, în primul rând - a tuturor materialelor rasiste sau care încurajează stereotipurile, intoleranța sau prejudicierea oricărui grup minoritar.
127. ECRI recomandă de asemenea ca autoritățile Moldovei să monitorizeze cu regularitate, și, dacă este cazul, să revizuiască manualele școlare pentru a se asigura că acestea reflectă mai fidel pluralitatea societății și să includă în acest scop contribuția socială a grupurilor minoritare.

---

⁴⁴ Cu privire la acest punct, vezi mai sus - Accesul la educație al copiilor provenind din cadrul minorităților naționale.

BIBLIOGRAFIE

Această bibliografie conține lista principalelor surse publicate, utilizate la examinarea situației din Moldova. Nu se va considera drept o listă exhaustivă a tuturor surselor de informare de care a dispus ECRI la pregătirea prezentului raport.

1. CRI (2003) 6: *Second report on Moldova*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 15 April 2003
2. CRI ((99) 51: *Report on Moldova*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 9 November 1999
3. CRI (96) 43: *ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: *ECRI General Policy Recommendation n°2: Specialise d bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: *ECRI General Policy Recommendation n°3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: *ECRI General Policy Recommendation n°4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: *ECRI General Policy Recommendation n°5: Combating intolerance and discrimination against Muslims*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 2000
8. CRI (2001) 1: *ECRI General Policy Recommendation n°6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2000
9. CRI (2003) 8: *ECRI General Policy Recommendation n°7: National legislation to combat racism and racial discrimination*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2002
10. CRI (2004) 26: *ECRI General Policy Recommendation n°8: Combating racism while fighting terrorism*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 2004
11. CRI (2004) 37: *ECRI General Policy Recommendation n°9: The fight against antisemitism*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 2004
12. CRI (2007) 6: *ECRI General Policy Recommendation n°10 on combating racism and racial discrimination in and through school education*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2006
13. CRI (2007) 39: *ECRI General Policy Recommendation n°11 on combating racism and racial discrimination in policing*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 2007
14. CRI (98) 80 rev 4: *Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe*, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 31 December 2005
15. Commissioner for Human Rights, *Follow-up report to the recommendations of the Commissioner for Human Rights following his visit to Moldova from 16-20 October 2000, excerpt from the 3rd Annual Report of the Commissioner for Human Rights*, (CommDH(2003)7), 19 June 2003
16. Parliamentary Assembly Doc. 10671, *Functioning of democratic institutions in Moldova*, Council of Europe, 16 September 2005

17. Parliamentary Assembly Recommendation 1810 (2007), *Honouring of obligations and commitments by Moldova*, Council of Europe, 2 October 2007
18. Parliamentary Assembly Resolution 1572 (2007), *Honouring of obligations and commitments by Moldova*, Council of Europe, 2 October 2007
19. Parliamentary Assembly Doc. 11374, *Honouring of obligations and commitments by Moldova*, Council of Europe, 14 September 2007
20. ACFC/SR/II(2004)005: *Second report submitted by Moldova pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, Council of Europe, 14 May 2004
21. ACFC/INF/OP/II(2004)004: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, *Second Opinion on Moldova*, adopted 9 December 2004, Council of Europe, 24 May 2005
22. *Committee of Ministers Resolution ResCMN(2005)8 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Moldova*, Council of Europe, 7 December 2005
23. CERD/C/MDA/7: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *Reports submitted by States Parties under Article 9 of the Convention, Seventh periodic reports of States parties due in 2006 – Moldova*, 6 September 2006
24. The Centre for Human Rights of Moldova, *Report on human rights observance in the Republic of Moldova in 2006*, Chişinău, 2007
25. Parliamentary Advocate, *Newsletter of the Centre for Human Rights of Moldova*, January-March 2006, No. 1
26. Directorate for Refugees, Bureau of Migration and Asylum and Ministry of Interior, *Informational leaflet*, Chişinău, 2007
27. OSCE Mission to Moldova, *(Draft) Commentary on the Draft Anti-Discrimination Law*, by Lori J. Mann and Angelina Zaporozhan-Pirgari, Chişinău, June 2007
28. OSCE Mission to Moldova, 6-Month Analytic Report: *“Preliminary Findings on the Experience of Going to Court in Moldova”*, OSCE Trial Monitoring Programme for the Republic of Moldova, 30 November 2006
29. Resource Centre for Human Rights (CReDO), *Report on the Implementation of the Minority Rights in Moldova, November 2004*.
30. Amnesty International, Report, *Moldova: Torture and ill-Treatment: “It’s just normal”*, AI Index: EUR 59/002/2007, October 2007.
31. US Department of State, *Moldova – Country Reports on Human Rights Practices 2006*, 6 March 2007
32. US Department of State, *Moldova – Country Reports on Human Rights Practices 2005*, 8 March 2006
33. US Department of State, *Moldova – International Religious Freedom Report 2005*, 8 November 2005
34. US Department of State, *Moldova – International Religious Freedom Report 2006*, 15 September 2006
35. Forum 18 News Service, *Moldova: Government “should register Muslims”, says OSCE*, Felix Corley, 26 July 2005
36. Forum 18 News Service, *Moldova: Controversial Religion Law suddenly rushed through Parliament*, Felix Corley, 16 May 2007
37. Promo-Lex, *Report Human Rights in Moldova, Retrospective 2006*, Chişinău 2007
38. Promo-Lex, *Report on Human Rights Violations in Moldova, 2005 Retrospective*, Chişinău 2006
39. “TARNA ROM”, The Union of Young Roma from Moldova, *Press release – Discriminatory practices in access to public places in Riscani city, Moldova – Roma forbidden to pubs and cafes*, 27 May 2007

